

Yksilöllisten opintopolkujen tukeminen yhteistyössä

YTY 4

1.12.2014–30.6.2016

Loppuraportti

Sisällys

1 Johdanto	3
2 YTY4-hanke osana YTY-hankkeiden kokonaisuutta	4
3 Toimijat, kohderyhmät ja organisointi	5
4 Tavoitteet ja tulosten arviointi	7
5 Ammatillisen erityisopetuksen asiantuntijapalvelut	8
5.1 Toteutuneet asiantuntijapalvelut.....	9
5.2 Asiantuntijapalvelutoiminnan vakiintuminen	10
5.3 Yhteistyö alueellisten kehittämiskumppaneiden kanssa	12
6 Yhteistyö ammatillisen erityisopetuksen erityistehtävän saaneiden koulutuksen järjestäjien kanssa ...	15
7 Erityisopetuksen asiantuntijapalvelut yksilöllisten opintopolkujen toteuttamisen tukena	19
7.1 Työelämälähtöistä koulutusta ja työelämään siirtymistä tukevien asiantuntijapalveluiden kehittäminen ja toteuttaminen	22
7.2 Koulutuksen nivelvaiheita tukevien asiantuntijapalveluiden kehittäminen ja toteuttaminen	24
7.3 Asiantuntijana toimiminen	26
8 Asiantuntijapalveluiden laadunhallinta ja vaikuttavuuden arviointi	27
8.1 Laadunhallinta ja laadun jatkuva parantaminen	27
8.2 Asiantuntijapalveluiden vaikutusten arviointi ja tulokset	29
9 Vaikuttaminen yhteistyössä muiden sidosryhmien kanssa	32
10 Tiedottaminen ja tulosten levittäminen	33
11 Johtopäätökset ja toiminnan tulevaisuus	34

LIITTEET

LIITE 1. Koulutuksen järjestäjäkohtainen toiminta ja tulokset

LIITE 2. Talouden toteutuminen

1 Johdanto

Ammatillisten erityisoppilaitosten tehtävänä on edistää yhteiskunnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista luomalla koulutusmahdollisuuksia erityistä tukea tarvitseville nuorille ja aikuisille. Tehtävän mukaisesti järjestämme ammatillista erityisopetusta ko. kohderyhmälle oppilaitoksissamme sekä tuemme muita koulutuksen järjestäjiä erityisopetuksen järjestämisessä ja kehittämisessä. Ammatilliset erityisoppilaitokset tarjoavat monimuotoisia erityisopetuksen asiantuntijapalveluita yleisille oppilaitoksille ja muille erityistä tukea tarvitsevien nuorten ja aikuisten parissa työskenteleville toimijoille. Tätä tehtävää on toteutettu eri hankkeissa sekä maksullisena palvelutoimintana. Vuodesta 2011 lähtien YTY-hankkeet ovat mahdollistaneet tehtävän edelleen kehittämisen, vahvistumisen ja vakiintumisen osaksi ammatillisen koulutuksen palvelujärjestelmää.

Tässä loppuraportissa esitellään YTY-hankekokonaisuuden viimeisen YTY4-hankkeen toteutumista ja tuloksia. Raportissa arvioidaan myös koko hankekokonaisuuden tuloksia ja vaikutuksia.

YTY4-hankkeessa jatkettiin ammatillisen erityisopetuksen asiantuntijapalveluiden kehittämistä ja toteuttamista jatkona aiemmille YTY-hankkeille. Erityisenä painopisteenä hankkeessa olivat työelämälähtöisen koulutuksen ja koulutuksen nivelvaiheiden tukeminen. Näihin teemoihin liittyvää osaamista koottiin ja jaettiin hankkeen toimijoiden kesken sekä tuotteistettiin edelleen erityisopetuksen asiantuntijapalveluiksi. Niiden rinnalla toteutettiin edelleen laajasti myös muihin ammatillisen erityisopetuksen osaamisalueisiin liittyviä asiantuntijapalveluita. Hankkeessa kehitettiin ja otettiin käyttöön myös asiantuntijapalveluiden toiminnanohjauksen ja laadunhallinnan toimintamalli. Asiantuntijapalveluiden vaikutuksia arvioitiin ja erityisopetuksen asiantuntijapalveluiden näkyvyyttä lisättiin valtakunnallisesti ja alueellisesti.

YTY4-hankkeessa vahvistettiin aiemmin aloitettua yhteistyötä ammatillisen erityisopetuksen rajatun erityistehtävän saaneiden koulutuksen järjestäjien kanssa. Yhteistyön tuloksena rajatun erityistehtävän oppilaitosten osaaminen saatiin käyttöön täydentämään asiantuntijapalveluiden palvelutarjontaa ja parantamaan palveluiden alueellista saatavuutta.

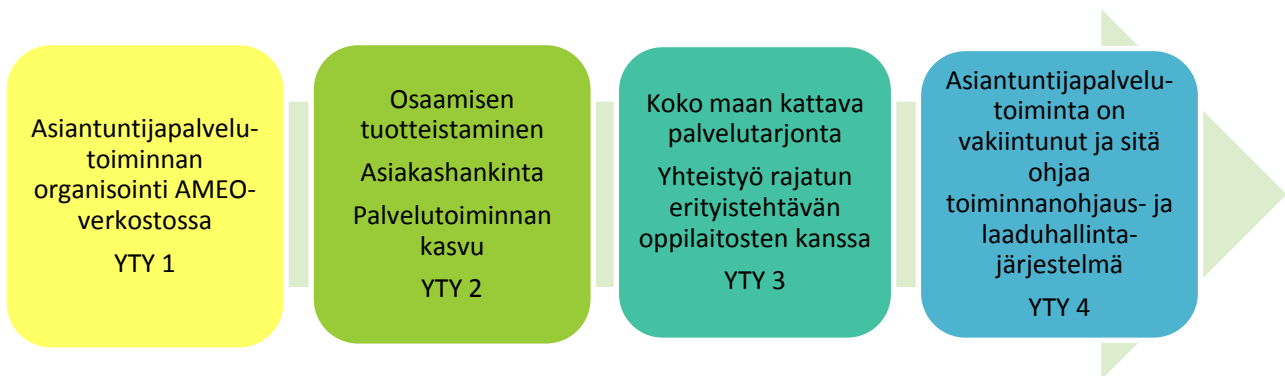
Hankkeen toteuttamisesta vastasi ammatillisten erityisoppilaitosten (AMEO) kumppanuusverkosto yhteistyössä erityisopetuksen rajatun erityistehtävän saaneiden koulutuksen järjestäjien kanssa. Toiminta-alueena oli koko Suomi.

2 YTY4-hanke osana YTY-hankkeiden kokonaisuutta

YTY-hankekokonaisuus koostui neljästä erillisestä hankkeesta, joita toteutettiin seuraavasti:

YTY 1	1.11.2011–31.12.2012
YTY 2	1.12.2012–30.6.2014
YTY 3	1.12.2013–30.6.2015
YTY 4	1.12.2014–30.6.2016

Hankkeita toteutettiin ajallisesti toisensa kanssa limittäin. Hankkeiden tavoitteet ja toiminta muodostivat loogisen jatkumon: aiemman hankkeen toiminnan kehittämistä jatkettiin seuraavassa projektissa. Kuviossa 1 on kuvattu keskeinen toiminta ja tulokset kussakin YTY-hankeosiossa.

KUVIO 1. Keskeinen toiminta ja tulokset YTY-hankekokonaisuudessa

YTY1-hankkeessa tiivistettiin asiantuntijapalvelutoiminnan yhteistä organisointia ja kehittämistä AMEO-verkostossa. Sen mukaisia asiantuntijapalveluita alettiin toteuttaa verkoston oppilaitosten toimesta.

YTY2-hankkeessa toimintamallin rakentamista ja asiantuntijapalveluiden tuotteistamista jatkettiin AMEO-verkostossa. Hankkeesta ja asiantuntijapalveluista tiedotettiin laajasti ammatillisen koulutuksen järjestäjille, työpajoille ja muille sidosryhmille. Palveluita kehitettiin ja toteutettiin alueilla yhteistyössä oppilaitosten ja kehittämisverkostojen kanssa. Palveluiden toteuttamisen periaatteiksi muodostuivat kehittämiskumppanuus, asiakaslähtöisyys ja käytännölläisyys.

YTY3-hankkeessa toimijajoukko kasvoi erityisopetuksen rajatun erityistehtävän saaneilla koulutuksen järjestäjillä. Yhdessä heidän kanssa kehitettiin erityisesti työelämälähtöistä koulutusta tukevia asiantuntijapalveluita. Asiantuntijapalveluiden toteuttaminen koko valtakunnassa oli runsasta. Palveluiden laadunhallinta, toiminnanohjaus sekä vaikutusten arviointi otettiin kehittämisen kohteeksi.

YTY4-hankkeessa asiantuntijapalvelutoiminnan kokonaisuus ja yhteistyö rajatun erityistehtävän oppilaitosten kanssa määriteltiin. Toimintaa ohjaamaan kuvattiin erityisopetuksen asiantuntijapalveluiden toiminnanohjaus- ja laadunhallintajärjestelmä, joka otettiin käyttöön AMEO-verkoston oppilaitoksissa. Asiantuntijapalveluita kehitettiin ja toteutettiin tukemaan erityisesti työelämälähtöistä koulutusta ja koulutuksen nivelvaiheita. Erityisopetuksen asiantuntijapalveluista tiedotettiin kaikkia Suomen ammatillisen koulutuksen järjestäjiä. YTY-hankkeiden tuloksia, palveluiden laatua ja vaikutuksia arvioitiin ja niistä tiedotettiin asiakasorganisaatioita,

yhteistyökumppaneita ja viranomaisia. Lisäksi suunniteltiin asiantuntijapalvelutoiminnan jatkoa YTY-hankkeen jälkeen.

3 Toimijat, kohderyhmät ja organisointi

Hankkeen toteuttajina toimivat ammatilliset erityisoppilaitokset

- Ammattiopisto Luovi
- Bovallius-ammattiopisto
- Keskuspuiston ammattiopisto
- Kiipulan ammattiopisto
- Optima Samkommun (mukana YTY3–4-hankkeissa)
- Validia Ammattiopisto

Nämä oppilaitokset muodostavat ammatillisten erityisoppilaitosten AMEO-verkoston, joka tekee tiivistä yhteistyötä erityisopetuksen kehittämisen ja vaikuttavuuden edistämiseksi.

Hankkeen yhteistyökumppaneina toimivat lisäksi seuraavat ammatillisen erityisopetuksen rajatun erityistehtävän saaneet oppilaitokset:

- Helsingin Diakoniaopisto
- JEDU, Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä
- Koulutuskeskus Salpaus
- Lapin Ammattiopisto
- Savon ammatti- ja aikuisopisto

Hanketta hallinnoi Invalidisäätiön ylläpitämä Keskuspuiston ammattiopisto. Hankkeen toimintaa ohjasi ja arvioi ohjausryhmä, jonka jäsenet edustivat seuraavia organisaatioita: Opetushallitus, työ- ja elinkeinoministeriö, Valtakunnallinen työpajayhdistys, Helsingin kaupungin opetusvirasto, Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri, Savon ammatti- ja aikuisopisto, Lapin ammattiopisto, Keskuspuiston ammattiopisto, Bovallius-ammattiopisto ja Validia Ammattiopisto. Ohjausryhmä kokoontui kuusi kertaa.

Hankkeen valtakunnallinen organisointi

YTY4-hankkeen projektipäällikön tehtävää hoiti AMEO-verkoston asiantuntijapalvelutyöryhmän puheenjohtaja Marja Jäntti Bovallius-ammattiopistosta. Taloussihteerinä toimi Pia Haarala Keskuspuiston ammattiopistosta. Valtakunnallinen YTY-projektiryhmä yhdessä projektipäällikön kanssa vastasi hankkeen toiminnan suunnittelusta, toteuttamisesta, alueellisen toiminnan ohjaamisesta, tiedottamisesta ja raportoinnista. Projektiryhmän muodostivat AMEO-verkoston asiantuntijapalvelutyöryhmän jäsenet ja osahankkeiden projektipäälliköt.

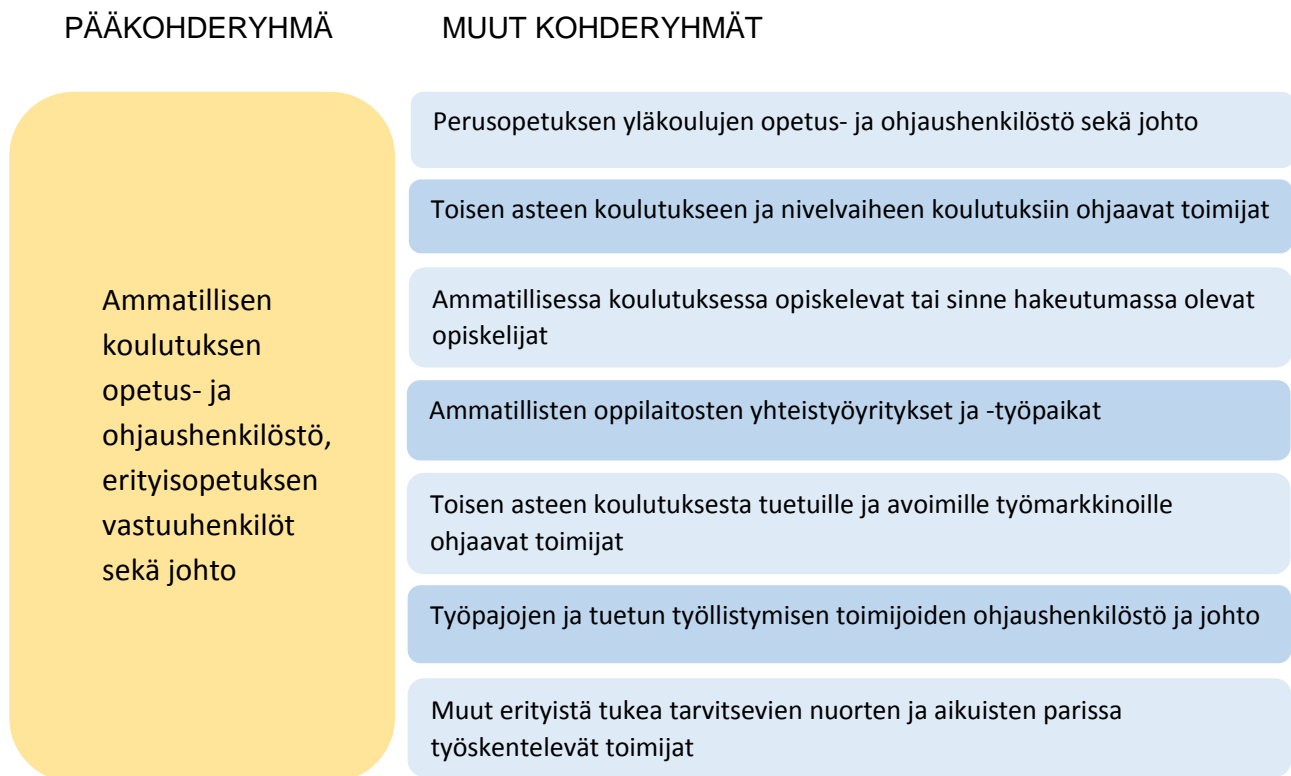
Hankkeen toteuttamista tukivat AMEO-verkoston johtoryhmä, oppilaitosten johto sekä AMEO-verkoston laadunhallinnan ja viestinnän asiantuntijat.

Alueellisten osahankkeiden organisointi

Ammatillisten erityisoppilaitosten toteuttamien osahankkeiden organisointi jatkui aiemmissa YTY-hankkeissa luodun mallin pohjalta. Osahankkeen projektiryhmä yhdessä osahankkeen projektipäällikön kanssa vastasi alueellisen yhteistyön ja toiminnan suunnittelusta, toteuttamisesta, arvioinnista ja raportoisesta. Oppilaitosten toimintasuunnitelmat laadittiin yhteistyössä erityisopetuksen rajatun erityistehtävän saaneiden oppilaitosten ja palveluiden asiakasorganisaatioiden kanssa niiden tarpeiden pohjalta. Kuvaukset oppilaitoskohtaisista hankeorganisaatioista ja alueellisista toteutuksista löytyvät liitteestä 1.

Kohderyhmät

Hankkeen kehittämistoimenpiteet ja erityisopetuksen asiantuntijapalvelut suunnattiin kuviossa 2 esitetyille kohderyhmille.

KUVIO 2. YTY4-hankkeen kohderyhmät

Pääasiallisesti hankkeen toimenpiteet ja palvelut kohdistettiin ammatillisen koulutuksen opetus- ja ohjaushenkilöstölle ja johdolle, jonka osaamisen kehittymisen myötä erityistä tukea tarvitsevat nuoret ja aikuiset olivat hankkeen välillisiä hyödynsajia. Palveluihin osallistui jonkin verran myös ammatillisen koulutuksen opiskelijoita esimerkiksi ponnahdusjaksoilla. Silloin palvelun suunnitteluun ja toteutukseen osallistui myös opettaja, ohjaaja tai muu työntekijä opiskelijan palveluverkostosta.

4 Tavoitteet ja tulosten arviointi

YTY4-hankkeen tavoitteet olivat seuraavat:

1. Ammatillisten erityisoppilaitosten kehittämis- ja palvelutoiminnan vahvistaminen ja vakiinnuttaminen osaksi ammatillisen koulutuksen palvelujärjestelmää
2. Yksilöllisten opinto- ja jatkokulkujen toteutumisen tukeminen ammatillisissa oppilaitoksissa
 - vahvistamalla työelämälähtöistä koulutusta ja koulutuksesta työelämään siirtymistä
 - kehittämällä koulutuksen nivelvaiheiden sujumista, erityisesti perusopetuksesta toisen asteen koulutukseen siirtymistä

Lisäksi tavoitteina olivat seuraavat rahoittajan linjaamat asiat:

- Kehittämistä tehdään ammatillisten erityisoppilaitosten ja erityisopetuksen rajatun erityistehtävän saaneiden koulutuksen järjestäjien yhteistyössä.
- Palveluita tarjotaan aktiivisesti kaikille ammatillisen koulutuksen järjestäjille.
- Hankkeessa kehitetään asiantuntijapalvelutoiminnan tuloksellisuuden seuranta ja laadunhallintaa siten, että hankkeen tuloksista ja vaikutuksista voidaan raportoida selkeällä ja läpinäkyvällä tavalla.

Vastaavalla tavalla kuin aiemmissa YTY-hankkeissa laadittiin tavoitteisiin perustuva hankkeen yhteinen toimintasuunnitelma, tarkennetut työsuunnitelmat hankkeen painopisteiden toteuttamisesta, viestintäsuunnitelma sekä arviointi- ja raportointisuunnitelma. Näiden pohjalta AMEO-verkoston oppilaitokset laativat omat toimintasuunnitelmansa, jotka käsiteltiin hankkeen projektiryhmässä. Toimijakohtaiset vastuut ja rahoitus määriteltiin toimintasuunnitelmien mukaisiksi.

Tavoitteisiin pääsyä ja tuloksia arvioitiin laajasti kaksi kertaa YTY4-hankkeen aikana. Projektiryhmä teki väliarvioinnin kesäkuussa 2015. Sen tulokset esiteltiin hankkeen väliraportissa, joka toimitettiin rahoittajalle elokuussa 2015. Hankkeen loppuarviointi toteutettiin touko–elokuussa 2016, jolloin tavoitteisiin pääsyä, tuloksia ja vaikutuksia arvioivat seuraavat hankkeen keskeiset toimijaryhmät ja yhteistyökumppanit:

- hankkeen projektiryhmä
- hankkeen ohjausryhmä
- AMEO-verkoston oppilaitosten keskeiset asiantuntijapalvelutoimijat sekä johto
- kehittämiskumppanien yhteyshenkilöt ja johto
- asiantuntijapalveluissa asiantuntijoina toimineet AMEO-verkoston oppilaitosten työntekijät
- rajatun erityistehtävän oppilaitosten keskeiset asiantuntijapalvelutoimijat ja johto

Kehittämiskumppanit

Asiakasorganisaatioita, jotka palveluihin osallistumisen lisäksi toimivat tiiviissä asiantuntijapalveluiden kehittämissyhteistyössä AMEO-verkoston oppilaitosten kanssa. Kehittämiskumppanit ovat ammatillisia oppilaitoksia ja työpajoja.

Tämän raportin toiminnan ja tulosten esittelyssä, vaikuttavuuden arvioinnissa sekä johtopäätösten tekemisessä on huomioitu edellä lueteltujen toimijoiden arviot.

5 Ammatillisen erityisopetuksen asiantuntijapalvelut

YTY-hankkeiden aikana muodostettiin AMEO-verkoston yhteinen näkemys koulutuksen järjestämisluvista olevasta kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävästä. Tehtävän mukaisesta toiminnasta alettiin käyttää nimitystä *ammattillisen erityisopetuksen asiantuntijapalvelut*. Asiantuntijapalveluiden suunnittelua, toteuttamista ja arviointia ohjaavat AMEO-verkostossa sovitut yhteiset periaatteet ja tunnusmerkit, jotka on esitetty alla olevassa kuviossa 3. Määrittelyä hyödynnettiin myös asiantuntijapalveluista tiedotettaessa.

Mitä?	<ul style="list-style-type: none">• koulutukset, konsultaatiot, opiskelijalle suunnatut palvelut, kehittämisverkostot• julkaisut ja materiaalit
Miksi?	<ul style="list-style-type: none">• erityistä tukea tarvitseville nuorille ja aikuisille tasavertainen mahdollisuus koulutukseen, työhön ja aktiiviseen kansalaisuuteen; inklusion tukeminen• järjestämisluvassa erityisopetuksen kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävä
Kenelle?	<ul style="list-style-type: none">• ammatillisen koulutuksen opetus- ja ohjaushenkilöstölle sekä johdolle• muille erityistä tukea tarvitsevien nuorten ja aikuisten parissa työskenteleville ammattilaisille
Miten?	<ul style="list-style-type: none">• tarvelähtöisyys, kehittämiskumppanuus, käytännönläheisyys, tulosten ja vaikuttavuuden arviointi
Kuka?	<ul style="list-style-type: none">• AMEO-verkoston asiantuntijat• yhteistyö tarvittaessa rajatun erityistehtävän oppilaitosten ja muiden tahojen kanssa

KUVIO 3. Ammatillisen erityisopetuksen asiantuntijapalveluiden määrittely ja toiminnan periaatteet

Asiantuntijapalveluiden toteuttamisen periaatteiksi muodostuivat käytännön kokemuksen myötä seuraavat asiat:

- **Tarvelähtöisyys:** Palvelut perustuvat asiakasorganisaatioiden ja niiden henkilöstön sekä alueellisten toimijaverkostojen kehittämistarpeisiin. Tarpeet voivat liittyä erityisopetuksen järjestämiseen, kehittämiseen sekä erityistä tukea tarvitsevien nuorten ja aikuisten kohtaamiseen, ohjaamiseen ja tukemiseen heidän yksilöllisillä opintopoluillaan.
- **Kehittämiskumppanuus:** Palveluita kehitetään ja toteutetaan asiakasorganisaatioiden osaaminen huomioiden ja osaamista jakaen. Palvelun toteuttaja huomioi asiakkaan toimintaympäristön ja asiakasorganisaation strategian sekä siitä nousevat kehittämistarpeet. Asiakkaan oma kehittämissuunnitelma toimii palveluiden suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin viitekehyksenä. Yhteistyön ja palvelujen vaikuttavuutta tukee asiakasorganisaation johdon osallistuminen palveluiden suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.

- **Käytännönläheisyys:** Asiantuntijapalveluilla tuetaan ja kehitetään käytännön opetus- ja ohjaustyötä. Palvelut sisältävät käytännönläheisiä esimerkkejä ja niissä hyödynnetään toiminnallisia ja vuorovaikutteisia työtapoja.
- **Tulosten ja vaikutusten arviointi:** Toteutuneiden palveluiden määrää, laatua ja vaikuttavuutta arvioidaan yhdessä asiakkaan kanssa, ja tuloksista raportoidaan asiakasorganisaation johdolle. Arviointi toimii myös tulevien palveluiden ja yhteistyön kehittämisen lähtökohtana.

5.1 Toteutuneet asiantuntijapalvelut

YTY4-hankkeessa toteutui 718 yksittäistä asiantuntijapalvelua. Koko YTY-hankekokonaisuuden aikana toteutettiin yhteensä 2 243 palvelua. Palveluihin osallistui YTY4-hankkeessa 8 703 ammatillisen koulutuksen, työpajojen ja muiden hankkeen kohderyhmäorganisaatioiden työntekijää. YTY-hankekokonaisuudessa osallistujia oli yhteensä 29 029 henkilöä. (Osallistujaluvut on laskettu palveluihin osallistumiskertoina – sama henkilö saattoi osallistua useampaan palveluun.)

Taulukossa 1 on esitetty asiantuntijapalveluiden määrälliset toteutumukset sekä palveluihin osallistuneiden henkilöasiakkaiden määrät. Lukuihin sisältyy myös palveluiden yhteistoteutukset rajatun erityistehtävän oppilaitosten kanssa.

TAULUKKO 1. YTY-hankkeiden asiantuntijapalveluiden ja niihin osallistuneiden asiakkaiden määrät oppilaitoksittain

ASIAANTUNTIJA- PALVELU- JA OSALLISTUJAMÄÄRÄT		Ammatti- opisto Luovi	Bovallius- ammatti- opisto	Keskus- puiston ammatti- opisto	Kiipulan ammatti- opisto	Validia Ammatti- opisto	AMEO-verkosto yhteensä
YTY 4	<i>kpl</i>	257	146	134	54	127	718
	<i>h</i>	740	425	387	204	413	2 169
	<i>osallistujat</i>	3 473	1 940	1 395	420	1 475	8 703
YTY 1-3	<i>kpl</i>	469	258	287	240	271	1 525
	<i>h</i>	1 595	949	968	840	868	5 220
	<i>osallistujat</i>	8 193	2 957	3 435	2 757	2 984	20 326
Yhteensä	<i>kpl</i>	726	404	421	294	398	2 243
	<i>h</i>	2 335	1 374	1 355	1 044	1 281	7 389
	<i>osallistujat</i>	11 666	4 897	4 830	3 177	4 459	29 029

Lähes jokaisella AMEO-verkoston oppilaitoksella palveluiden toteutusmäärät ja osallistujien määrät kasvoivat YTY4-hankkeessa aiempaan verrattuna. Palveluiden kysyntä etenkin hankkeen loppupuolella oli vilkasta, ja osalla toteuttajaoppilaitoksista YTY-rahoitus ei riittänyt kaikkiin tilauksiin. Nämä palvelut pyrittiin toteuttamaan muilla projektirahoituksilla tai asiakasorganisaation maksamana.

Oppilaitoskohtaisissa palveluiden toteutus- ja osallistujamäärissä oli merkittäviä eroja. Tähän vaikutti mm. alueellisesti vaihteleva palvelukysyntä sekä AMEO-verkoston oppilaitosten hieman toisistaan poikkeava tapa suunnitella ja toteuttaa asiantuntijapalveluita. Osa oppilaitoksista toteutti samaa toimivaa palvelua eri asiakasorganisaatioille kymmeniä kertoja, osa taas suuntasi hankkeen resursseja jokaisen palvelun yksilölliseen suunnitteluun. Jälkimmäisessä tavassa toteutusten lukumäärät ja asiakasmäärät jäivät vähäisimmiksi. Toteutusmääriin vaikutti jonkin verran myös oppilaitosten erisuuruiset rahoitusosuudet, jotka on raportoitu liitteessä 2. Rahoituksen määrässä huomioitiin oppilaitoksen toiminnan maantieteellinen laajuus, joka aiheutti mm. matkustuskustannuksia.

5.2 Asiantuntijapalvelutoiminnan vakiintuminen

YTY4-hankkeen tavoitteeksi asetettiin erityisopetuksen asiantuntijapalveluiden vakiinnuttaminen osaksi ammatillisen koulutuksen palvelujärjestelmää. Tällä tarkoitetaan asiantuntijapalveluiden pysyvää roolia ammatillisen erityisopetuksen toteuttamisen ja kehittämisen tukena sekä kohderyhmän nuorten ja aikuisten aseman edistäjänä. Osana palvelujärjestelmää

- täydennämme korkeakoulujen tehtävää ammatillisen koulutuksen opetus- ja ohjaushenkilöstön sekä johdon osaamisen kehittäjinä. Tarjoamme käytännönläheistä tukea ja kehittämiskumppanuutta opetus- ja ohjaustyöhön.
- Toimimme ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja alueellisten verkostojen tukena erityisopetuksen ja yksilöllisten opinpolkujen kehittämisessä.
- Toimimme yhteistyössä opetushallinnon viranomaisten sekä tutkimus- ja kehittämistoimijoiden kanssa ammatillisen erityisopetuksen kehittämiseksi. Osallistumme esimerkiksi selvitysten ja tutkimusten tekemiseen sekä uudistusten valmisteluun ja niiden toimeenpanon tukemiseen.
- Teemme tiedotus- ja vaikuttamistyötä erityistä tukea tarvitsevien nuorten ja aikuisten koulutukseen, työelämään ja yhteiskuntaan liittyvän tasa-arvon ja inklusion edistämiseksi.

Hankkeen toimijat ja kehittämiskumppanit arvioivat tavoitteen toteutumista seuraavasti:

- Ammatillisen erityisopetuksen asiantuntijapalvelutoiminta on vahvistunut YTY-hankkeiden aikana. Tämä on konkretisoitunut palveluyhteistyön lisääntymisenä yksittäisten asiakasorganisaatioiden ja alueellisten verkostojen kanssa.
- Ammatillisen erityisopetuksen asiantuntijapalveluiden tunnettuus on lisääntynyt. YTY-hankkeen toiminnan kautta myös AMEO-verkosto ja siihen kuuluvat oppilaitokset ovat tulleet aiempaa näkyvämmäksi valtakunnallisesti ja alueilla.
- Arvioissa asiantuntijapalvelutoiminnan vakiintumisesta oli enemmän hajontaa. Koko Suomen kattavan palvelutarjonnan, koulutuksen järjestäjien aktiivisen osallistumisen sekä palveluiden isojen toteutusmäärien nähtiin kertovan toiminnan läpilyömisestä ammatillisen

koulutuksen kentässä. Asiantuntijapalvelutoiminnan arvioitiin vakiintuneen aktiivisimpien kehittämiskumppanien kanssa niin, että yhteistyö jatkuu YTY-hankkeen jälkeenkkin. Nämä organisaatiot kuvasivat yhteistyötä jatkuvaksi toiminnaksi – ei pelkästään projektiajan mittaiseksi. Näiden oppilaitosten, työpajojen ja verkostojen kanssa yhteistyö oli säännöllistä ja sille luotiin rakenteet ja käytännöt. Kehittämisyhteistyö oli myös vakiintunut monella toimijatasolla, kuten oppilaitoksen johdon, opetushenkilöstön ja opiskelijahuollon henkilöstön kanssa. Vahvimmaksi yhteistyö oli muodostunut erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden kanssa työskentelevien työntekijöiden kuten erityisopettajien ja opinto-ohjaajien kanssa.

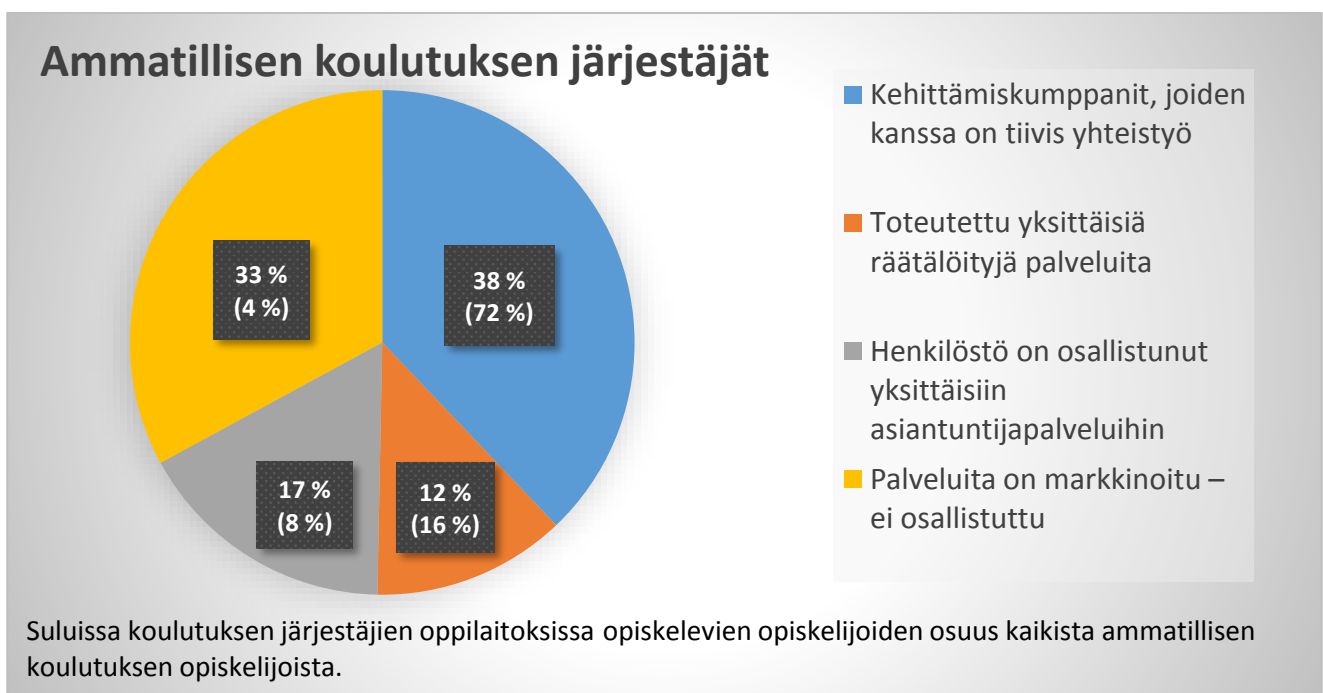

*”AMEO-oppilaitokset ovat kokoava sateenvarjo erityisopetuksen ja ohjauksen kehittämisessä”
- Kehittämiskumppanin arvio -*

- AMEO-verkoston toimijoiden mukaan vaatii vielä ponnisteluja, että erityisopetuksen asiantuntijapalvelutoiminta vakiintuisi vahvemmin osaksi ammatillisen koulutuksen palvelujärjestelmää. Tämä edellyttää jatkossakin toimintaan panostamista ja palveluja koordinoivaa organisaatiota.

Asiantuntijapalveluiden tarjoaminen ammatillisen koulutuksen järjestäjille

YTY4-hankkeen tavoitteen mukaisesti kaikille Suomen ammatillista koulutusta järjestäville oppilaitoksille tiedotettiin erityisopetuksen asiantuntijapalveluista ja niitä tarjoavista AMEO-verkoston toimijoista. Kuviossa 4 on esitetty ammatillisen koulutuksen järjestäjien osallistuminen YTY-hankkeiden kehittämissyhteistyöhön ja asiantuntijapalveluihin. Koonti koskee koko YTY-hankekokonaisuuteen (YTY1–4) osallistumista.

KUVIO 4. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien osallistuminen YTY-hankkeiden kehittämissyhteistyöhön ja erityisopetuksen asiantuntijapalveluihin (Laskenta pohjautuu Opetushallituksen ammatillisen koulutuksen järjestäjätilastoon 2014.)

Vaikka asiantuntijapalveluiden valtakunnallinen kattavuus oli erinomainen, koulutuksen järjestäjät ja niiden ylläpitämät oppilaitokset osallistuivat hankkeeseen ja sen toteuttamiin palveluihin vaihtelevalla aktiivisuudella. Aktiivisimpia osallistujia, ns. kehittämiskumppaneita oli 38 % (61 kpl) kaikista koulutuksen järjestäjistä. Kyseessä ovat pääsääntöisesti Suomen suurimmat ammatillisen koulutuksen järjestäjät, joiden oppilaitoksissa opiskelee 72 % kaikista ammatillisen koulutuksen opiskelijoista. Näiden koulutuksen järjestäjien/oppilaitosten kanssa laadittiin yhteistyösopimukset ja toteuttamissuunnitelmat asiantuntijapalveluiden toteuttamiseksi. Yhteistyön vahvistamisessa ja vakiinnuttamisessa oppilaitosten johdolla oli merkittävä rooli. Aktiiviset kehittämiskumppanit ilmaisivat hankkeen loppuarvioinnissa tahtotilansa jatkaa asiantuntijapalveluyhteistyötä myös YTY-hankkeen jälkeen.

29 %:lle koulutuksen järjestäjistä (47 kpl) joko toteutettiin heidän tilaamiaan yksittäisiä koulutuksia tai koulutuksen järjestäjien henkilöstö osallistui YTY-hankkeen järjestämiin avoimiin koulutuksiin. Yhteistyö näiden koulutuksen järjestäjien kanssa oli kehittämiskumppaneita satunnaisempaa.

Kolmannes (33 %, 53 kpl) koulutuksen järjestäjistä ei tiedottamisesta ja markkinoinnista huolimatta osallistunut YTY-hankkeen toimintaan tai asiantuntijapalveluihin. On kuitenkin huomioitava, että näiden koulutuksen järjestäjien ylläpitämät oppilaitokset ovat opiskelijamäärältään marginaalisia: niissä opiskelee vain 4 % kaikista ammatillisen koulutuksen opiskelijoista. Hanketoimijoiden strategiana oli, että kaikkia oppilaitoksia tiedotetaan, mutta palveluita saadakse asiakasorganisaatiolta edellytettiin omaa aktiivisuutta – hanketoimijat eivät siis jalkautuneet jokaiseen suomalaiseen oppilaitokseen. Hankkeen resurssit ja voimavarat suunnattiin sen sijaan asiantuntijapalveluiden kehittämiseen ja toteuttamiseen niille koulutuksen järjestäjille, jotka itse ilmaisivat tarvetta ja halua erityisopetuksen kehittämisyyhteistyöhön.

Palveluista tiedotettiin ja niitä toteutettiin myös muille hankkeen kohderyhmille kuten perusopetuksen yläkouluille, nivelvaiheiden toimijoille, työpajoille ja muille ammatillisen koulutuksen sidosryhmille.

5.3 Yhteistyö alueellisten kehittämiskumppaneiden kanssa

Kehittämiskumppanuus valittiin toimintatavaksi asiakasorganisaatioiden kanssa jo YTY1-hankkeessa. Käytännön työssä kehittämiskumppanuus oli todettu toimivaksi, ja sen toteuttamista ja kehittämistä jatkettiin edelleen. YTY-toiminnan myötä yhteistyö useiden asiakasorganisaatioiden kanssa syventyi pitkäkestoisiksi kehittämiskumppanuuksiksi, mikä mahdollisti asiakasorganisaatioiden tarpeista ja strategiasta lähtevien palveluiden suunnittelun ja toteuttamisen. Pitkät palveluprosessit lisäsivät asiakkaiden mukaan myös palveluiden laatua ja vaikuttavuutta.

YTY4-hankkeessa noudatettiin edelleen aiemmin tehtyä aluejakoa, jossa määriteltiin jokaiselle Suomen koulutuksen järjestäjälle ensisijainen yhteysoppilaitos AMEO-verkostosta. Näin koulutuksen järjestäjillä on tiedossa lähin ammatillinen erityisoppilaitos tai rajatun erityistehtävän oppilaitos, jonka kanssa yhteistyössä on mahdollisuus kehittää erityisopetusta ja saada erityisopetuksen asiantuntijapalveluita. Asiantuntijapalveluiden tuottamisessa pyrittiin kustannustehokkuuteen – myös sen takia lähin AMEO-verkoston oppilaitos tai rajatun erityistehtävän oppilaitos toimi ensisijaisena palvelun toteuttajana. Aluejako oli ja on jatkossakin joustava, ja palveluita on mahdollisuus saada myös muilta ammatillisista erityisoppilaitoksilta ja

rajatun erityistehtävän oppilaitoksilta, esimerkiksi silloin kun tiettyä erityisosaamista ei lähimmältä toimijalta löydy. Myös koulutuksen järjestäjien resursseja, kuten rahoitusta, tiloja, materiaaleja ja toimijoita hyödynnettiin yhteiskäyttöön tilanteissa, joissa se oli mahdollista ja järkevää.

AMEO-verkoston oppilaitokset toteuttivat palveluita myös yhteistyössä ns. yhteistoiminta-alueilla. Keskuspuiston ammattiopisto ja Validia Ammattiopisto toteuttivat yhdessä mm. nivelvaiheiden ja maahanmuuttajien tukemiseen liittyviä asiantuntijapalveluita pääkaupunkiseudulla ja Uudellamaalla. Myös työhönvalmennuksen seminaari ja *Ammatillinen erityisopetus areenalla* -verkkoluentosarja järjestettiin yhteistyössä näiden kahden oppilaitoksen kesken. Ammattiopisto Luovi toteutti palveluita yhdessä Bovallius-ammattiopiston, Kiipulan ammattiopiston ja Validia Ammattiopiston kanssa.

AMEO-verkoston oppilaitokset ja rajatun erityistehtävän oppilaitokset vastasivat oman alueensa koulutuksen järjestäjien, työpajojen ja muiden sidosryhmien kontaktoimisesta, tiedottamisesta, alueellisesta yhteistyöstä, kehittämiskumppanuuksien rakentamisesta ja ylläpitämisestä sekä palveluiden toteuttamisesta.

Kehittämiskumppaneiden arvio yhteistyöstä

Ammatillisten erityisoppilaitosten kehittämiskumppaneille lähetettiin sähköinen kysely YTY4-hankkeen päättyessä toukokuussa 2016. Kyselyssä organisaatioiden YTY-yhteyshenkilöitä, hankkeessa aktiivisesti toimineita työntekijöitä ja johdon edustajia pyydettiin arvioimaan YTY-hankekokonaisuuden aikana toteutunutta yhteistyötä ja yhteistyön jatkoa tulevaisuudessa. Lisäksi vastaajat arvioivat hankkeen tuloksia ja vaikutuksia. Kyselyyn vastasi 71 henkilöä, joista valtaosa oli ammatillisten oppilaitosten edustajia.

Toimivinta ja onnistuneinta YTY-yhteistyössä kehittämiskumppaneiden mukaan olivat

- kehittämiskumppanuus työtapanä ja syntyneet pitkäaikaiset, luottamukselliset palveluprosessit
- organisaatioiden tarpeiden ja toiveiden huomioiminen palveluiden suunnittelussa ja toteutuksissa
- alueellinen yhteistyö ja verkostotapaamiset sekä
- YTY-hankkeen toimijoiden tuki ja asiantuntijuus.

Haasteita yhteistyölle vastaajien mukaan toivat

- kiire omassa organisaatiossa
- oman organisaation kankeus toiminnan kehittämisessä sekä
- osan henkilöstöstä negatiivinen asenne erityisopetuksen kehittämistä tai erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita kohtaan.

Seuraavalla sivulla olevassa taulukossa 2 on yhteenveto kehittämiskumppaneiden arvioista koskien YTY-hankkeissa toteutettujen asiantuntijapalveluiden suunnittelua, toteutumista, palveluista saatua hyötyä sekä yhteistyötä ammatillisen erityisoppilaitoksen kanssa. Koska kehittämiskumppaneiden arviot vaihtelivat jonkin verran eri oppilaitoksissa, arviot on taulukossa esitetty oppilaitoskohtaisten keskiarvojen vaihteluväleinä.

TAULUKKO 2. Kehittämiskumppaneiden arviot erityisopetuksen asiantuntijapalveluiden suunnittelusta, toteuttamisesta, palveluista saadusta hyödystä sekä yhteistyöstä ammatillisen erityisoppilaitoksen kanssa. (Asteikko 1–5, 1=toteutui erittäin huonosti, 5=toteutui erittäin hyvin)

ARVIOINTIKOHDE	Keskiarvojen vaihteluväli
Asiantuntijapalveluiden suunnittelussa on huomioitu organisaatiomme toiveet ja tarpeet	4,00–4,57
Palveluiden toteutustavat ovat olleet onnistuneita	3,92–4,31
Palvelujen sisältö on vastannut organisaatiomme tarpeita	3,97–4,03
Palveluihin osallistuneen henkilöstön osaaminen on kehittynyt	3,33–3,69
Organisaatiomme rakenteet ja opetus-/järjestämissuunnitelmat ovat kehittyneet	3,43–4,15
Organisaatiomme erityisopetuksen/ohjauksen menetelmät ja käytännöt ovat kehittyneet	3,43–4,15
Asiantuntijapalvelut ovat vahvistaneet opiskelijoiden/valmentautujien yksilöllisten opinto- ja jatkokolkujen toteutumista	3,33–3,92
YTY-hankkeen alueellinen verkostoyhteistyö on vahvistanut yksilöllisten opinto- ja jatkokolkujen toteutumista organisaatiossamme	3,38–3,85
YTY-hankkeen alueellinen verkostoyhteistyö on vahvistanut erityisopetuksen alueellisten toimintamallien kehittämistä ja toteuttamista	3,33–4,15
Yhteistyö ammatillisen erityisoppilaitoksen kanssa sujui	4,30–4,85
Yhteistyö ammatillisen erityisoppilaitoksen kanssa vastasi organisaatiomme tarpeita	3,56–4,54

Tulosten mukaan kehittämiskumppanit ovat olleet tyytyväisiä asiantuntijapalveluihin. Erityisen hyvän arvosanan kehittämiskumppanit antoivat sujuvalle yhteistyölle ammatillisten erityisoppilaitosten kanssa. Myös organisaation tarpeet ja toiveet on huomioitu hyvin asiantuntijapalveluiden suunnittelussa. Heikoimmin toteutuneeksi arvioitiin palveluihin osallistuneen henkilöstön osaamisen kehittyminen sekä alueellisen verkostoyhteistyön vaikutus yksilöllisten opinto- ja jatkokolkujen toteutumiseen.

Alla olevassa taulukossa 3 on esitetty kehittämiskumppaneiden arvioiden keskiarvot oppilaitoksittain.

TAULUKKO 3. Kehittämiskumppaneiden arvioiden keskiarvot oppilaitoksittain koskien erityisopetuksen asiantuntijapalveluiden suunnittelua, toteuttamista, palveluista saatua hyötyä sekä yhteistyötä ammatillisen erityisoppilaitoksen kanssa. (Arviointikohteet on esitetty taulukossa 2.) (Asteikko 1–5, 1=toteutui erittäin huonosti, 5=toteutui erittäin hyvin)

	Ammattiopisto Luovi	Bovallius-ammattiopisto	Keskuspuiston ammattiopisto	Kiipulan ammattiopisto	Validia Ammattiopisto
Kehittämiskumppaneiden arvioiden ka.	3,79	3,99	3,75	3,82	4,22

Kehittämiskumppaneiden arviot YTY-hankkeiden tuloksista ja vaikutuksista on esitelty luvussa 8.2. Näkemykset asiantuntijapalveluiden tarpeesta ja toteuttamismahdollisuuksista jatkossa on esitelty viimeisessä luvussa 11.

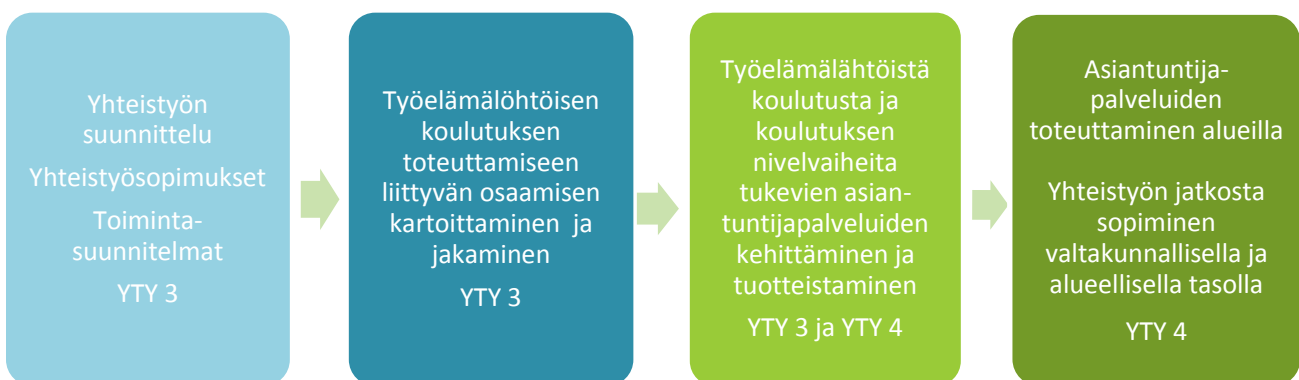
6 Yhteistyö ammatillisen erityisopetuksen erityistehtävän saaneiden koulutuksen järjestäjien kanssa

YTY3- ja 4-hankkeissa yhtenä keskeisenä tavoitteena oli yhteistyömallin rakentaminen AMEO-verkoston oppilaitosten ja ammatillisen erityisopetuksen rajatun erityistehtävän saaneiden koulutuksen järjestäjien välille. Hankkeessa oli mukana viisi rajatun erityistehtävän oppilaitosta, jotka on esitelty luvussa 2. AMEO-verkostoon kuuluva ruotsinkielinen Optima Samkommun tuli YTY-hankkeen toimintaan mukaan samaan aikaan rajatun erityistehtävän oppilaitosten kanssa – siksi Optiman rooli ja tehtävä hankkeessa muodostuikin samankaltaiseksi kuin rajatun erityistehtävän oppilaitoksilla.

Yhteistyön tarkoituksena oli saada rajatun erityistehtävän oppilaitosten osaaminen käyttöön erityisopetuksen asiantuntijapalveluiden kehittämiseksi ja toteuttamiseksi. Toisena tavoitteena oli asiantuntijapalveluiden saatavuuden parantaminen niillä alueilla, joilla rajatun erityistehtävän oppilaitokset toimivat. Rajatun erityistehtävän oppilaitosten rooli hankkeessa oli siis toimia palveluiden kehittäjinä ja toteuttajina yhteistyössä ammatillisten erityisoppilaitosten kanssa. Lisäksi niillä oli mahdollisuus saada AMEO-verkoston oppilaitosten toteuttamia asiantuntijapalveluita oman oppilaitoksen erityisopetuksen ja yksilöllisten opinto- ja jatkopolkujen toteuttamisen tueksi. Yhteistyötä tehtiin valtakunnallisella ja alueellisella tasolla.

Valtakunnallinen yhteistyö

AMEO-verkoston ja rajatun erityistehtävän oppilaitosten valtakunnallinen yhteistyö eteni alla kuvatun prosessin mukaisesti.

KUVIO 5. Yhteistyö AMEO-verkoston ja rajatun erityistehtävän oppilaitosverkoston kanssa YTY3–4-hankkeissa

Yhteistyön tavoitteet ja toteutus määriteltiin valtakunnallisella ja alueellisella tasolla. Niiden pohjalta laadittiin yhteistyösopimukset ja toteutussuunnitelmat toimenpiteineen ja aikatauluineen.

Hyväksytyjen toteutussuunnitelmien perusteella määriteltiin toimijakohtaiset hankerahoitusosuudet, jotka vaihtelivat riippuen oppilaitoksen roolista ja toiminnan laajuudesta hankkeessa. Oppilaitosten rahoitusosuudet on raportoitu talousliitteessä 2.

Valtakunnallisina yhteistyön toimintamalleina YTY4-hankkeessa toteutettiin seuraavat toimenpiteet:

- **YTY-yhteiskokoukset**, joihin osallistuivat AMEO-verkoston oppilaitosten ja rajatun erityistehtävän oppilaitosten YTY-yhteyshenkilöt. Kokousten tarkoituksena oli valtakunnallisen yhteistyömallin rakentaminen ja vakiinnuttaminen, alueellisen kehittämistyön tukeminen sekä yhteistapahtumien suunnittelu.
- **Osaamisen jakamisen päivät** 29.4.2015 Tampereella ja 28.1.2016 Helsingissä. Osaamisen jakamisen päivissä esiteltiin alueellisen yhteistyön malleja ja oppilaitosten työelämälähtöisen koulutuksen toteuttamisen ja koulutuksen nivelvaiheiden hyviä käytäntöjä. Lisäksi levitettiin hankkeessa tuotteistettuja erityisopetuksen asiantuntijapalveluita ja niitä tukevia materiaaleja.
- **YTY-yhteistyöpäivät** 15.–16.9.2015 Helsingissä. Yhteistyöpäivien tarkoituksena oli selkiyttää YTY-hankkeen tavoitteita sekä toimijoiden rooleja ja tehtäviä. Lisäksi päivillä oli mahdollisuus hyvien käytäntöjen jakamiseen ja alueellisen toiminnan suunnitteluun.
- **YTY-sirkus** 28.4.2016. YTY-sirkus oli hankekokonaisuuden päätöstilaisuus, jossa hankkeen toimijat esittelivät tuloksia ja hankkeen helmiä.

YTY-hankkeen päätyttyä toimijaverkostojen yhteistyötä on tarkoitus jatkaa osaamisen jakamisen päivien osalta. Päiviä on suunniteltu järjestettäväksi kerran vuodessa.

Alueellinen yhteistyö rajatun erityistehtävän oppilaitosten kanssa

Ammatilliset erityisoppilaitokset ja rajatun erityistehtävän oppilaitokset muodostivat alueellisia kumppanuuksia, jotka on esitelty kuviossa 6.

Ammattiopisto Luovi	<ul style="list-style-type: none"> •Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä JEDU •Lapin ammattiopisto •Savon ammatti- ja aikuisopisto
Bovallius-ammattiopisto	<ul style="list-style-type: none"> •Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä JEDU •Savon ammatti- ja aikuisopisto
Keskuspuiston ammattiopisto	<ul style="list-style-type: none"> •Helsingin Diakoniaopisto
Kiipulan ammattiopisto	<ul style="list-style-type: none"> •Koulutuskeskus Salpaus
Validia Ammattiopisto	<ul style="list-style-type: none"> •Optima Samkommun

KUVIO 6. AMEO-verkoston oppilaitosten ja erityisopetuksen rajatun erityistehtävän oppilaitosten muodostamat alueelliset kumppanuudet

Alueellinen yhteistyö rajatun erityistehtävän oppilaitosten kanssa toteutui aluekokouksina ja -tapaamisina, joissa suunniteltiin alueella toteutettavia erityisopetuksen asiantuntijapalveluita, tapahtumia sekä erityisopetuksen ja nivelvaiheiden kehittämisverkostojen tukemista.

Rajatun erityistehtävän oppilaitokset osallistuivat yhteensä 55 asiantuntijapalvelun suunnitteluun ja toteuttamiseen yhteistyössä AMEO-verkoston oppilaitosten kanssa. Palveluiden ja niihin osallistuneiden asiakkaiden määrät sisältyvät taulukossa 1 esitettyihin lukuihin. Toteutusmäärät jäivät jonkin verran asetettuja tavoitteita vähäisemmiksi. Syyksi tähän rajatun erityistehtävän oppilaitosten edustajat arvioivat kiirettä oppilaitoksessa, toimijavaihdoksia hankkeessa sekä ammatillisen koulutuksen muutoksia, jotka veivät oppilaitoksissa tilaa erityisopetuksen asioilta. Nämä haasteet näkyivät hankaluutena saada asiantuntijapalvelutoimintaa käynnistymään ja erityisopetuksen asiantuntijoita esille omassa oppilaitoksessa. Osa toimijoista koki myös erityisopetuksen kehittämiskumppanuuksien luomisen alueella haastavaksi. Rajatun erityistehtävän oppilaitokset osallistuivat kuitenkin alueellisiin kehittämisverkostoihin muiden kehittämiskumppanien rinnalla.

Palvelujen toteutus järjestettiin pääosin työparimallilla, jossa AMEO-oppilaitoksen ja rajatun erityistehtävän oppilaitoksen asiantuntijat työparina suunnittelivat ja toteuttivat palvelun asiakasorganisaatiolle. Yhteistyö asiantuntijoiden tasolla arvioitiin antoisaksi.

TAULUKKO 4. YTY3–4-hankkeissa toteutetut asiantuntijapalvelut, joissa erityisopetuksen rajatun erityistehtävän oppilaitokset toimivat toteuttajina yhteistyössä ammatillisten erityisoppilaitosten kanssa

ASIAANTUNTIJA- PALVELUT JA OSALLISTUJA- MÄÄRÄT		Helsingin Diakonia- opisto	Joki- laaksojen koulutus- kunta- yhtymä JEDU	Koulutus- keskus Salpaus	Lapin ammatti- opisto	Optima Sam- kommun*	Savon ammatti- ja aikuis- opisto	Rajatun erityis- tehtävän oppilaitokset yhteensä
YTY 4	<i>kpl</i>	5	10	8	5	21	12	55
	<i>h</i>	34	45	30	10	67	123	278
	<i>osal- listujat</i>	175	206	70	175	131	29	746

*Optiman toteuttamat asiantuntijapalvelut on tilastoitu poikkeuksellisesti yhdessä rajatun erityistehtävän oppilaitosten yhteydessä

Validia Ammattiopiston ja Optiman yhteistyössä käynnistettiin ruotsinkielisten erityisopetuksen asiantuntijapalveluiden kehittäminen, tuotteistaminen ja tarjoaminen ruotsinkielisille ammatillisen koulutuksen järjestäjille. Erityisopetuksen asiantuntijapalveluita jalkauduttiin esittelemään ruotsinkielisen ammatillisen koulutuksen järjestäjille. Tätä varten käännettiin tiedotusmateriaalia ruotsin kielelle. Optima toteutti asiantuntijapalveluita YTY4-hankkeessa sekä itsenäisesti että yhteistyössä Validia Ammattiopiston kanssa. Validian tuella Optima on vahvistanut koulutuksen järjestämisluvassaan olevaa erityisopetuksen asiantuntijapalvelutoimintaa (Kompetenscenter för utveckling av specialundervisningen på andra stadiet).

Kiipulan ammattiopisto ja Koulutuskeskus Salpaus tekivät myös tiivistä palveluyhteistyötä. Oppilaitokset mm. tuotteistivat Tiimioppiminen tiimiyrittäjänä -koulutusmallin, josta tuotettiin myös sähköinen julkaisu.

Rajatun erityistehtävän oppilaitokset olivat hankkeessa myös palveluiden saajina AMEO-verkoston oppilaitosten toteuttaessa palveluita rajatun erityistehtävän oppilaitoksen tarpeisiin.

Arvio yhteistyön toteutumisesta

Rajatun erityistehtävän oppilaitokset osallistuivat YTY4-hankkeen loppuarviointiin toteuttamalla itsearviointin hankkeen toimintaa, tuloksia, yhteistyötä ja vaikuttavuutta koskien. Arvioinnin kohteena oli sekä YTY3- että YTY4-hankkeissa toteutettu yhteistyö. Oppilaitoskohtaisiin itsearviointeihin osallistui yhteensä 13 hankkeen yhteishenkilöä ja johdon edustajaa.

AMEO-verkoston oppilaitokset toteuttivat vastaavalla tavalla YTY4-loppuarvioinnin itsearviointina oppilaitoksissaan. Arviointeihin osallistui 30 hankkeen toimijaa, asiantuntijoina työskennelleitä työntekijöitä sekä oppilaitoksen johdon ja kehittämistoiminnan edustajia. Seuraavassa on esitetty arviointien tulokset:

Onnistuneinta rajatun erityistehtävän oppilaitosten edustajien mukaan oli

- valtakunnallinen kehittäminen ja yhteistyömallien luominen
- osaamisen jakamisen päivät
- tuotteistamistyöryhmien toiminta ja tulokset sekä
- asiantuntijapalveluiden toteuttaminen yhteistyössä AMEO-verkoston oppilaitosten kanssa.

Ammatillisten erityisoppilaitosten toimijat puolestaan arvioivat yhteistyön parhaaksi anniksi

- asiantuntijapalveluiden ideoinnin ja suunnittelun yhteistyössä
- yhdessä esimerkiksi työparimallilla toteutetut asiantuntijapalvelut
- rajatun erityistehtävän oppilaitoksista saadun erityisosaamisen ja asiantuntijat, esimerkiksi maahanmuuttajien erityiseen tukeen ja ohjaukseen liittyen sekä
- alueverkostojen toiminnan vahvistumisen.

Heikoimmin toteutuneeksi rajatun erityistehtävän oppilaitostoimijat arvioivat

- kehittämiskumppanuuksien muodostumisen oman alueen oppilaitosten kanssa
- toiminnan suunnittelun ja työnjaon omassa oppilaitoksessa sekä
- rajatun erityistehtävän oppilaitosten vahvuuksien huomioimisen ja hyödyntämisen hankkeessa.
- myös henkilövaihdosten ja sairaslomien katsottiin heikentäneen hankkeen tavoitteisiin pääsyä.

AMEO-verkoston oppilaitosten arvioinneissa hankkeen toimintaa ja yhteistyötä heikentävänä tekijänä pidettiin

- osan rajatun erityistehtävän oppilaitoksista heikkoa osallistumista YTY-hankkeen toimintaan, mistä johtuen
- hankkeen tarkoitus, tavoitteet, roolit ja tehtävät jäivät osalle toimijoista epäselviksi. Tämä hankaloitti jonkin verran myös koko hankkeen tavoitteissa ja aikatauluissa pysymistä.

- Lisäksi erityisopetuksen asiantuntijapalveluissa hyödynnettävää osaamista tai asiantuntijoita arvioitiin saadun odotettua vähemmän käyttöön rajatun erityistehtävän oppilaitoksilta. Tämä vaihteli kuitenkin oppilaitoksittain.

Rajatun erityistehtävän oppilaitokset arvioivat YTY-hankkeiden tuoneen uudenlaista osaamista ja yhteistyötä omaan toimintaan. Jo olemassa oleva erityisopetuksen osaaminen tuli esille ja oppilaitoksen profiili erityisopetuksen asiantuntijaorganisaationa vahvistui. YTY-hankkeiden vaikutuksesta henkilöstön erityisopetuksen osaamista kartoitettiin ja tehtävänkuviin lisättiin asiantuntijan tehtävät. Monen opettajan mainittiin hakeutuneen erityisopettajakoulutukseen tai erityispedagogiikan lisäopintoihin. Yhteistyön AMEO-verkoston ja muiden valtakunnallisten ja alueellisten kehittämisverkostojen kanssa arvioitiin vahvistuneen. Lisäksi Optima koki saaneensa tukea ruotsinkielisen asiantuntijapalveluyksikön käynnistämiseen. YTY-hankkeissa rakennetun yhteistyömallin AMEO-verkoston kanssa toivottiin jatkuvan hankkeen päättymisen jälkeen. Toimijat näkivät, että uudenlaisen asiantuntijapalvelutoiminnan käynnistyminen oppilaitoksessa vaatii aikaa ja organisointia, eikä YTY-hankkeissa ehditty asiassa vielä kovin pitkälle.

AMEO-verkoston toimijoiden mukaan rajatun erityistehtävän oppilaitosten mukaan tulo YTY3- ja 4-hankkeisiin edellytti asiantuntijapalvelutoiminnan ja hankkeen organisoimista uudella tavalla. Molempia toimijaverkostoja sekä asiantuntijapalveluita hyödyttävä yhteistyö saatiin alulle osan rajatun erityistehtävän oppilaitoksista kanssa, mutta sen vakiintuminen olisi vaatinut pidemmän ajan. Yhteistyön arvioitiin jatkuvan asiantuntijapalveluiden yhteistoteutusten ja kehittämisverkostojen muodossa alueilla. Valtakunnallisella tasolla on suunnitelmissa yhden osaamisen jakamisen päivän järjestäminen kerran vuodessa.

7 Erityisopetuksen asiantuntijapalvelut yksilöllisten opintopolkujen toteuttamisen tukena

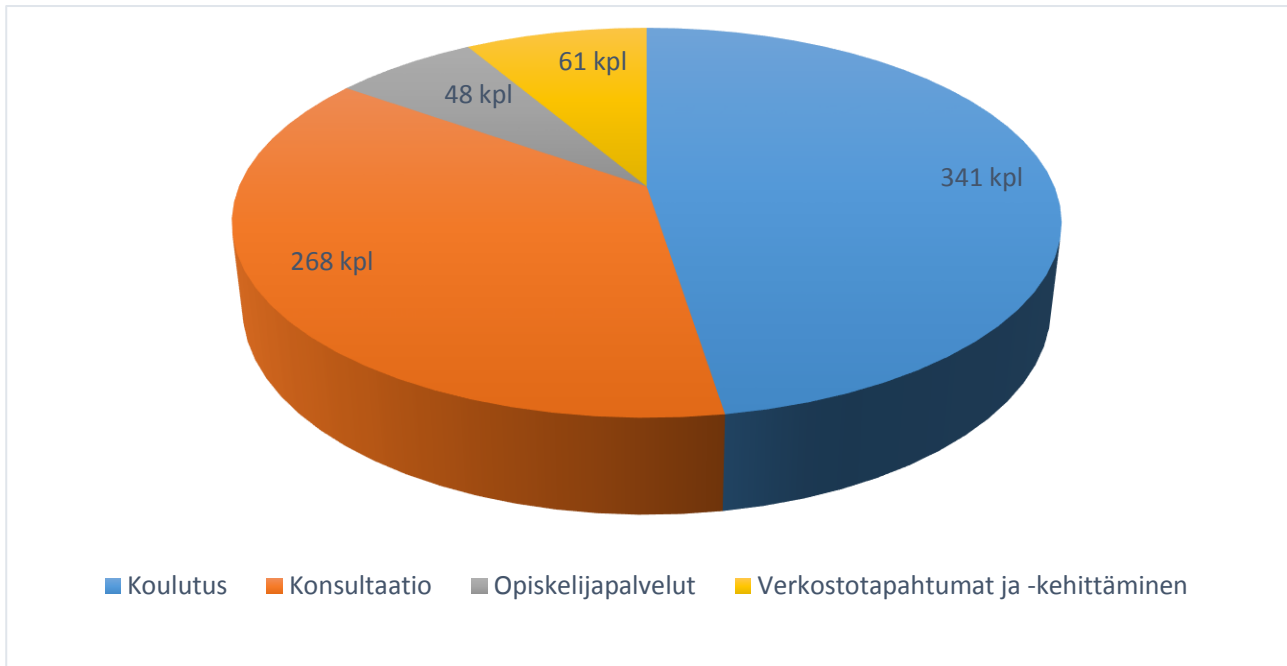
Seuraavissa alaluvuissa kuvataan asiantuntijapalveluiden toteutuksia ja sisältöjä sekä asiantuntijana toimimista.

Erityisopetuksen asiantuntijapalveluiden toteutustavat

Asiantuntijapalveluiden toteutustavat olivat YTY-hankkeissa seuraavat:

- Koulutukset
- Konsultoinnit
- Opiskelijoille suunnatut palvelut
- Verkostotapahtumat ja -kehittäminen

Seuraavalla sivulla olevassa kuviossa 7 on havainnollistettu asiantuntijapalveluiden toteutustavat ja määrät YTY4-hankkeessa.

KUVIO 7. Asiantuntijapalveluiden määrät toteutusmuodoittain YTY4-hankkeessa

Koulutukset ja konsultaatiot olivat yleisin palveluiden toteutusmuoto. Koulutusten määrä suhteessa konsultaatioihin lisääntyi YTY4-hankkeessa. Koulutuksia toteutettiin kaikille avoimina koulutuksina tai organisaatiokohtaisesti räätälöityinä koulutuksina. Myös verkkokoulutuksia toteutettiin. Konsultaatiota ja työnohjausta järjestettiin joko yksittäisille työntekijöille tai henkilöstöryhmille. Pitkät ja luottamukselliset kehittämiskumppanuudet takasivat kuitenkin myös koulutuksissa konsultatiivisen palveluotteen ja räätälöityjen tarvelähtöisten palveluiden tuottamisen.

Opiskelijoille suunnatut palvelut jäivät vähäisiksi tarkoituksella – opiskelijat olivat hankkeen välillinen kohderyhmä, jonka arvioitiin hyötyvän kehittämistoimenpiteistä esimerkiksi opetus- ja ohjaushenkilöstön osaamisen kehittymisen myötä. Opiskelijoille suunnatut palvelut sisälsivät esimerkiksi konsultointia tilanteessa, jossa erityistä tukea tarvitsevan nuoren opinnot olivat vaarassa keskeytyä. Opiskelijapalveluina toteutettiin myös työvalmennusta ja arviointi- ja tukijaksoja ammatillisissa erityisoppilaitoksissa.

Verkostoyhteistyössä toteutettujen palveluiden määrä lisääntyi YTY4-hankkeessa. Palveluita toteutettiin yhteistyössä alueen muiden hanke- tai toimijaverkoston kanssa verkostotapaamisina, seminaareina ja toimijoiden välisinä vertaisarvioineina.

Asiantuntijapalveluiden sisällöt

Asiantuntijapalveluiden sisällöt suunniteltiin YTY-hankkeiden alusta lähtien ensi sijaisesti kehittämiskumppanien tarpeita ja toiveita vastaaviksi. YTY4-hankkeen palveluiden esittelyissä korostettiin hankkeen painopisteiden mukaisia palvelusisältöjä sekä tuotiin esille ammatillisen erityisopetuksen uudistukset, joiden toimeenpanossa ammatillisten erityisoppilaitosten ja rajatun erityistehtävän oppilaitosten asiantuntemus ja tieto tarjottiin käyttöön. Sisältöjen suunnittelun punaisena lankana oli laadukkaan ammatillisen erityisopetuksen järjestämisen ja yksilöllisten opinto- ja jatkokoulujen tukeminen asiantuntijapalveluiden avulla.

YTY4-hankkeessa toteutui laajasti ja monipuolisesti ammatillisen erityisopetuksen teemoihin liittyviä palveluita. Oppilaitoskohtaisissa sisältötoteutuksissa oli jonkin verran eroja johtuen asiakasorganisaatioiden erilaisista palvelutarpeista. Koko hankkeen tasolla suosituimpia olivat seuraavat aiheet:

- Erityisen tuen tarpeet ja oppimisen tukeminen (18 % kaikista palveluista)
- Yksilöllisen opintopolun suunnittelu (13 % kaikista palveluista)
- Opetus- ja ohjaushenkilöstön työhyvinvoinnin tukeminen (11 % kaikista palveluista)

YTY4-hankkeen painopisteinä olleisiin työelämälähtöiseen koulutukseen ja koulutuksen nivelvaiheiden tukemiseen liittyviä asiantuntijapalveluita toteutui mm. alla luetelluista aiheista.

- Työelämälähtöisen koulutuksen erilaiset toteuttamismallit, menetelmät ja materiaalit
- Työelämälähtöiset oppimisympäristöt
- Työssäoppimisen tukeminen
- Työllistymisen tukeminen
- Tuettu oppisopimuskoulutus
- Oppilaitos–työpajayhteistyö sekä työpajaympäristöissä hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen
- Vahvuudet ja erityiset tuen tarpeet huomioiva uraohjaus
- Koulutuksen nivelvaiheiden hyvät käytännöt
- Erilaiset koulutusvaihtoehdot ja tukemisen keinot toisen asteen koulutuksessa

Kaikissa palveluissa läpäisevänä näkökulmana oli erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden oppimisen ja yksilöllisten opinto- ja jatkokolkujen tukeminen. YTY4-hankkeen julkaisussa *Yksilöllisiä opintopolkuja tukemassa – YTY-hankkeen helmiä* on esitelty laajasti asiantuntijapalveluiden toteutuksia.

Erityisopetuksen asiantuntijapalveluiden vaikutus yksilöllisten opintopolkujen toteutumiseen

Hankkeen toimijoille sekä yhteistyö- ja kehittämiskumppaneille tehdyn kyselyn mukaan asiantuntijapalveluiden vaikutusta opinto- ja jatkokolkujen vahvistumiseen on vaikea arvioida. 'Yksilölliset opintopolut' on jo käsitteenä varsin yleistasoinen, jonka yksiselitteinen määrittely tai mittaaminen on haastavaa. Käytännössä asiantuntijapalveluilla on vahvistettu opetus- ja ohjaushenkilöstön osaamista opiskelijan opintopolun eri vaiheissa. Esimerkiksi HOJKSiin, HOPSiin, mukauttamiseen ja arviointiin sekä erilaisiin oppimisen tukemisen keinoihin liittyvät asiantuntijapalvelut ovat esimerkkejä tavoista tukea yksilöllisten opintopolkujen toteutumista. Palautteiden perusteella osaamisen vahvistuminen, erityisopetukseen liittyvien käytäntöjen selkiytyminen sekä henkilöstön asenteiden muuttuminen myönteisemmäksi on hyödyttänyt opiskelijoita.

Suoraan opiskelijoihin kohdistuneiden asiantuntijapalveluiden arvioitiin vaikuttaneen vahvasti palvelua saaneen opiskelijan haastavan tilanteen selkiytymiseen, opintojen etenemiseen sekä yksilöllisen opinto- ja jatkokolkuratkaisun löytymiseen.

7.1 Työelämälähtöistä koulutusta ja työelämään siirtymistä tukevien asiantuntijapalveluiden kehittäminen ja toteuttaminen

YTY4-hankkeessa jatkettiin yhteistyötä alueellisten kehittämiskumppaneiden ja asiakasorganisaatioiden kanssa esittelemällä työelämälähtöistä koulutusta tukevia asiantuntijapalveluita ja toteuttamalla niitä asiakasorganisaatioiden tarpeiden mukaisesti räätälöityinä. Ammatillisissa erityisoppilaitoksissa on vahva työvaltaisen oppimisen ja työelämän kanssa tehtävän yhteistyön toimintakulttuuri. Jokainen opiskelija saa omiin vahvuuksiinsa perustuvaa, tuen tarpeet huomioivaa uraohjausta, joka ulottuu aina opintoihin hakeutumisesta työelämään tai jatko-opintoihin siirtymiseen saakka. Myös yksilöllisten opinto- ja jatkopolkujen rakentaminen on edellytys kohderyhmän opiskelijoiden oppimiselle, tutkinnon suorittamiselle sekä avoimille tai tuetuille työmakkinoille pääsemiselle. Edellä lueteltu muodostaa vahvan osaamisperustan, jonka pohjalta AMEO-verkoston oppilaitokset yhdessä rajatun erityistehtävän oppilaitosten kanssa tukivat työelämälähtöisen koulutuksen kehittymistä ja opiskelijoiden työelämään siirtymistä yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa.

Asiantuntijapalveluiden kehittämisessä ja toteuttamisessa huomioitiin ajankohtaiset ammatillisen koulutuksen uudistukset osaamisperusteisuuteen ja työelämäyhteistyöhön liittyen. Laaja-alaisen uudistusten toimeenpanoon kaivataan oppilaitoksissa runsaasti tukea, ja YTY4-hankkeessa sitä voitiin tarjota koulutusten, verkkoluentojen, konsultaatioiden ja työnohjauksen muodossa. Hankkeessa kehitettiin myös uusia tapoja ajatella ja toteuttaa työelämälähtöistä koulutusta. Hanketoimijoiden yhteistyönä syntyi näkemys työelämälähtöisen ammatillisen koulutuksen avainedellytyksistä, tulevaisuuden muutostarpeista sekä erityisopetuksen asiantuntijapalveluista, joilla näkemyksen mukaista tulevaisuuden työelämän tarpeet huomioivaa ammatillista koulutusta voidaan tukea. Esitys löytyy YTY-hankkeen verkkosivuilta <http://www.ameo.fi/kehittamishankkeet/yty-hanke>.

Työelämälähtöisen koulutuksen kehittäminen kytkettiin tiiviisti yhteen toisen hankkeen painopisteen, koulutuksen nivelvaiheiden tukemisen kanssa. Koska ammatillisen koulutuksen tähtäin on työelämään sijoittumisessa, on yksilöllinen uraohjaus hyvä aloittaa jo perusopetuksessa. Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden kohdalla vahvuuksille perustuvan, tuen tarpeet huomioivan uraohjauksen tulisi jatkua suunnitelmallisena opiskelijan siirtyessä perusopetuksesta toisen asteen koulutukseen ja koulutuksesta edelleen työelämään. Erityisopetuksen asiantuntijapalveluilla tuettiin uraohjauksen ja nivelvaiheiden sujuvia siirtymiä ja niihin liittyvää verkostoyhteistyötä.

Työelämälähtöistä koulutusta tukevia erityisopetuksen asiantuntijapalveluita tarjottiin ja toteutettiin oppilaitosten lisäksi työpajoille. Työpajojen tarpeisiin toteutettiin oppimisympäristöjen kartoittamiseen sekä osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen liittyviä koulutuksia ja konsultaatioita.

Esimerkkejä työelämälähtöistä koulutusta tukevien asiantuntijapalveluiden toteutuksista on esitelty *Yksilöllisiä opintopolkuja tukemassa – YTY-hankkeen helmiä* -julkaisussa.

Alueilla toteutettujen asiantuntijapalveluiden lisäksi työelämälähtöistä koulutusta kehitettiin hankkeen valtakunnallisella tasolla seuraavin toimenpitein:

- Työelämälähtöisen koulutuksen toteuttamista koskevaa osaamista, hyviä käytäntöjä, materiaaleja ja asiantuntijapalveluita koottiin ja jaettiin AMEO-verkoston oppilaitosten ja rajatun erityistehtävän oppilaitosten kesken. Osaamisen levittäminen tapahtui valtakunnallisilla Osaamisen jakamisen päivillä. Aineistot on koottu YTY-hankkeen verkkosivuille <http://www.ameo.fi/kehittamishankkeet/yty-hanke>, josta ne ovat avoimesti hyödynnettävissä.
- *Duunivalmennuksen ABC* -koulutuskokonaisuuden suunnittelu ja rakentaminen yhteistyössä VATES-säätiön kanssa. Koulutuskokonaisuus on tarkoitettu ammatillisten oppilaitosten opettajille ja ohjaushenkilöstölle. VATES-säätiön rooli kehittämisessä oli tuoda osatyökykyisten henkilöiden työllistymiseen liittyvää tutkimustietoa ja asiantuntemusta yhteiseen suunnitteluun. Duunivalmennuksen ABC -koulutusta toteutettiin erityisopetuksen asiantuntijapalveluna YTY4-hankkeessa.
- Tapaamisia Valtakunnallisen työpajayhdistyksen kanssa jatkettiin. Niissä jaettiin ajankohtaisia kuulumisia osatyökykyisiin henkilöihin, tuettuun työllistymiseen ja oppilaitos-työpajayhteistyöhön liittyen sekä pohdittiin keinoja kohderyhmän opintopolkujen ja työllistymisen edistämiseksi. Jo olemassa olevan yhteistyön selvittämiseksi tehtiin valtakunnallinen koonti AMEO-verkoston oppilaitosten ja työpajojen yhteistyöstä alueilla. Selvityksen mukaan yhteistyötä tehdään paljon, se on vakiintunutta ja jatkuu myös YTY-hankkeen jälkeen. Koonti toimitettiin Valtakunnallisen työpajayhdistyksen käyttöön yhteistyön välineeksi ja vahvistamiseksi jatkossa.
- Julkaisut: YTY3-hankkeessa tuotettua *Polut työelämään* -julkaisua levitettiin koko Suomeen ammatillisten oppilaitosten ja työpajojen opetus- ja ohjaushenkilöstön käyttöön. Julkaisussa on kuvattu hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja työelämälähtöisen koulutuksen ja työelämään johtavien opintopolkujen toteuttamiseksi. Julkaisua hyödynnettiin myös asiantuntijapalveluiden toteuttamisessa.

YTY4-hankkeessa tuotettiin sähköinen julkaisu *Tiimioppien tiimiyrittäjänä* Kiiipulan ammattiopiston ja Koulutuskeskus Salpauksen yhteistyönä. Julkaisuun on koottu oppilaitoksessa toteutettavan tiimiyrittäjyyden hyviä käytäntöjä.

YTY4-hanke osallistui *Tuettu työllistyminen käytännössä* -yhteisjulkaisun tuottamiseen. Julkaisu tarjoaa katsauksen tuetun työllistymisen ja siihen liittyvän työhönvalmennuksen lähtökohtiin ja hyviin käytäntöihin.

Myös YTY4-hankkeen loppujulkaisuun *Yksilöllisiä opintopolkuja tukemassa* on koottu työelämälähtöisen koulutuksen toteuttamisen hyviä käytäntöjä ja asiantuntijapalvelutoteutuksia.

Hanketoimijoiden arviot työelämälähtöisen koulutuksen tukemisen toteutumisesta hankkeessa

Hankkeen toimijoiden sekä yhteistyö- ja kehittämiskumppaneiden mukaan asiantuntijapalveluiden vaikutuksia työelämälähtöisen koulutuksen toteuttamiseen on vaikea osoittaa. Tämä johtuu samoista syistä, jotka todettiin yksilöllisten opintopolkujen vaikutusten arvioinnin yhteydessä (ks.

luku 7). Tärkeäksi koettiin kuitenkin ammatillista erityisopetusta koskevista uudistuksista tiedottaminen ja niiden mukaisen ajattelun virittäminen oppilaitoksissa.

YTY4-hankkeen toteutuneista asiantuntijapalveluista noin viidennes (21 %) tilastointiin työelämälähtöistä koulutusta tukeviksi palveluiksi. Palveluiden sisältöjen mukainen tilastointi todettiin kuitenkin haastavaksi, sillä työelämälähtöisyys, työelämässä tarvittavat taidot ja työllistyminen ovat ammatillisen koulutuksen läpileikkaavia tavoitteita ja teemoja, jotka sisältyvät vähintään implisiittisesti kaikkiin asiantuntijapalveluihin. Toisaalta hanketoimijat pohtivat, osattiinko palveluita markkinoida niin, että ne houkuttelivat ja vastasivat koulutuksen järjestäjien tarpeisiin. AMEO-verkoston toimijat arvioivat työelämälähtöisen koulutuksen kokonaisuuden jääneen hankkeessa hieman jäsentymättömäksi ja olisivat kaivanneet sen selkeyttämiseksi enemmän tukea hankkeen valtakunnalliselta tasolta.

7.2 Koulutuksen nivelvaiheita tukevien asiantuntijapalveluiden kehittäminen ja toteuttaminen

YTY4-hankkeen uutena sisällöllisenä painopisteenä oli koulutuksen nivelvaiheiden tukeminen erityisopetuksen asiantuntijapalveluilla. Tavoitteena oli edistää etenkin perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen ohjauksellista yhteistyötä alueellisesti ja moniammatillisesti siten, että opiskelijoilla on mahdollisuus hakeutua – yksilölliset tarpeet ja vaihtoehdot huomioiden – heille sopivaan opiskelupaikkaan.

Erityisopetuksen asiantuntijapalveluita suunnattiin etenkin perusopetuksen yläkoulujen opinto-ohjaajille ja erityisopettajille sekä muulle opetus- ja ohjaushenkilöstölle. Palveluita tarjottiin ja toteutettiin myös nuorten ohjaustyötä tekeville tahoille, kuten Ohjaamoille, etsivän nuorisotyön ja nuorisotoimen työntekijöille, työpajoille, työvoimapalvelutoimijoille, maahanmuuttajien parissa työskenteleville toimijoille sekä ammatillisen ja valmentavan koulutuksen opetus- ja ohjaushenkilöstölle.

Toteutuneiden palveluiden sisällöissä korostuivat ohjausosaamisen tärkeys, nuorten yksilöllisten tarpeiden ja vahvuuksien huomioiminen, tieto erilaisista vaihtoehdoista ja tukimahdollisuuksista ammatillisissa oppilaitoksissa, tuen tarpeen arviointi ja tuen järjestäminen, uraohjaus sekä verkostoyhteistyön merkitys. Keskeinen toiminnan muoto oli myös integroituminen alueilla valmiina oleviin nivelvaiheita tukeviin verkostoihin, esimerkiksi opo-verkostoihin. Verkostoissa kehitettiin alueellisia yhteistyökäytäntöjä ja toimintamalleja sekä jaettiin ajankohtaista tietoa ja osaamista esteettömään opiskelijavalintaan liittyen (Esteetön opiskelijavalintaopas, OPH 2014). Esimerkiksi Validia Ammattiopiston johdolla Keski-Uudellamaalla ja Järvenpäässä rakennettiin ja otettiin käyttöön alueellisia malleja erityistä tukea tarvitsevien nuorten nivelvaiheen ohjauksen tueksi. Asiantuntijapalveluiden mahdollisuuksia tukea yksilöllisiä polkuja esiteltiin myös erilaisissa nivelvaiheen toimijoille suunnatuissa tapahtumissa, foorumeilla ja infoissa.

Nivelvaiheiden tukemista koskevat valtakunnalliset toimenpiteet ja tulokset olivat seuraavat:

- Koulutuksen nivelvaiheiden tukemista koskevan osaamisen, hyvien käytäntöjen, materiaalien ja asiantuntijapalveluiden osaamisen jakaminen AMEO-oppilaitosten ja rajatun erityistehtävän oppilaitosten kesken. Osaamisen levittäminen tapahtui valtakunnallisilla

Osaamisen jakamisen päivillä. Aineistot löytävät YTY-hankkeen verkkosivustolta <http://www.ameo.fi/kehittamishankkeet/yty-hanke>.

- Nivelvaiheen tuen tarpeen kartoitus Ohjauksen kehittämispäivillä (27.–28.4.2015) ja Erityisopetuksen kansallisilla kehittämispäivillä (21.–22.4.2015). Kartoitus tehtiin gallupkyselynä kehittämispäivien osallistujille. Kyselystä saatuja tuloksia hyödynnettiin nivelvaiheen asiantuntijapalveluiden kehittämisessä.
- YTY4-hankkeen loppujulkaisuun *Yksilöllisiä opintopolkuja tukemassa* on koottu koulutuksen nivelaiheiden tukemiseen liittyviä hyviä käytäntöjä ja asiantuntijapalvelutoteutuksia.

Hanketoimijoiden arviot koulutuksen nivelvaiheiden tukemisen toteutumisesta hankkeessa

Koulutuksen nivelvaiheita tukevien asiantuntijapalveluiden toteutusmäärissä esiintyi vaihtelua alueittain. Esimerkiksi Kiipulan ammattiopiston toteuttamista palveluista noin puolet liittyi koulutuksen nivelvaiheiden tukemiseen, kun taas koko hankkeen tasolla nivelvaiheaiheisten palveluiden tilastoitu osuus oli vain 8 % kaikista palveluista. Jälleen on todettava, että tilastot eivät anna täysin luotettavaa kuvaa palveluiden toteutumisesta, sillä nivelvaihesiirtymiin liittyviä teemoja sisältyi myös muihin palveluihin. Samoin nivelaiheiden toimijoita osallistui runsaasti esimerkiksi kohtaamiseen ja ohjaamiseen liittyviin konsultaatioihin ja koulutuksiin.

YTY4-hankkeen loppuarvioinnissa asiantuntijapalveluiden vaikutus nivelaiheiden tehostumiseen arvioitiin melko vähäiseksi. Palveluiden koettiin kuitenkin vahvistaneen toimijoiden välistä nivelvaiheyhteistyötä ja ymmärrystä toisten toimintaympäristöistä. Nivelvaiheyhteistyössä ja sitä kautta myös erityisopetuksen asiantuntijapalvelutoiminnan käynnistymisessä oli alueellisia eroja: joillakin alueilla yhteistyötä oli jo olemassa ja sitä kehitettiin edelleen YTY-hankkeen ja muiden hankkeiden toimesta, toisilla alueilla taas yhteistyö saatiin vasta alkuun tai se jäi suunnitteluasteelle.

AMEO-verkoston toimijat olivat yhtä mieltä siitä, että nivelvaiheyhteistyö tuli YTY-hankkeen kautta aiempaa näkyvämmäksi. Samoin kaikissa AMEO-verkoston oppilaitoksissa tuotteistettiin asiantuntijapalveluita nivelvaiheiden tukemiseen liittyen. Vastaja arvioivat, että palvelukysyntää lienee myös jatkossa.

Hankkeen toimijat arvioivat nivelvaiheen asiantuntijapalveluiden kehittämisen jääneen valtakunnallisella tasolla ohueksi. Toimivien mallien ja verkostojen sekä hyvien käytäntöjen ja asiantuntijapalveluiden jakamista olisi toivottu enemmän alueellisen toiminnan tueksi. Myös AMEO-verkoston opinto-ohjaajien verkostoitumista olisi toivottu vahvistamaan nivelvaiheen asiantuntijapalveluiden kehittämistä ja toteuttamista. Loppuarvioinneissa pidettiin tärkeänä, että ammatillisten erityisoppilaitosten opiskelijahuollon toimijat ja opinto-ohjaajat saadaan mukaan asiantuntijapalveluiden markkinointiin, sillä juuri heillä on monipuoliset suhteet nivelvaiheiden avaintoimijoihin ja -verkostoihin.

7.3 Asiantuntijana toimiminen

YTY-hankekokonaisuudessa asiantuntijapalveluiden toteuttajina eli asiantuntijoina toimi noin 160 ammatillisten erityisoppilaitosten työntekijää. Heidän lisäksi YTY3- ja 4-hankkeissa asiantuntijoina toimi 25 rajatun erityistehtävän oppilaitosten työntekijää. Asiantuntijoiden tehtäviin kuului palveluiden toteuttamisen lisäksi asiantuntijapalveluiden kehittäminen ja tuotteistaminen oppilaitoksissa yhdessä asiantuntijapalvelutoiminnan koordinaattorien kanssa. Lisäksi asiantuntijat osallistuivat YTY-hankkeen valtakunnallisiin osaamisen jakamisen päiviin ja tuotteistamistyöryhmien työskentelyyn.

Vaikka asiantuntijat ovat keskeisiä toimijoita asiantuntijapalvelutoiminnassa, asiantuntijoiden osaamisen ja asiantuntijana kehittymisen tukeminen ei sisällynyt YTY-hankkeen rahoituksen piiriin. Sen sijaan asiantuntijuuden johtamista kehitettiin YTY-hankkeen rinnalla Osaava-ohjelman hankerahoituksella sekä AMEO-verkoston oppilaitosten omalla rahoituksella. Vuosina 2010–2015 toteutettuihin Osaava-hankkeisiin sisältyi *Asiantuntijan kehitysohjelma*, jolla on ollut iso merkitys asiantuntijapalvelutoiminnan vahvistumiselle ja asiantuntijaosaamisen kehittymiselle AMEO-verkostossa.

Jokaisen YTY-hankkeen loppuarvioinnin yhteydessä AMEO-verkoston oppilaitosten asiantuntijoille tehtiin sähköinen kysely, jossa he arvioivat asiantuntijana toimimista sekä hankkeen tavoitteiden toteutumista, toimintaa, tuloksia ja vaikuttavuutta. YTY4-hankkeen loppuarviointikyselyyn vastasi yhteensä 76 asiantuntijaa. Keskeiset tulokset olivat seuraavat:

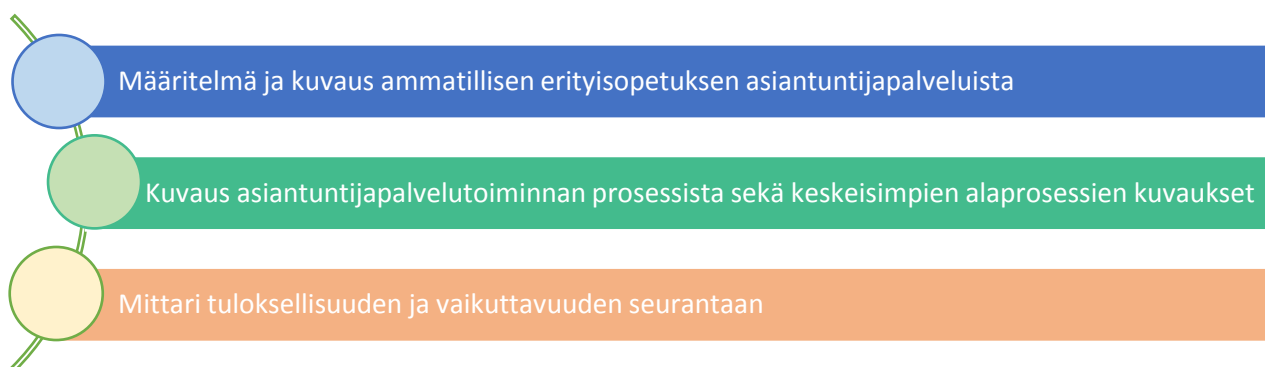
- **Asiantuntijana toiminen** on vastaajien mukaan helpottunut toiminnan organisoitumisen ja kehittymisen myötä. Eniten kehittymistä on tapahtunut asiantuntijapalveluprosessin sujuvuudessa ja tehtävään saadussa perehdytyksessä, tuessa ja ohjauksessa. YTY-hankkeissa tuotettuja koulutusmateriaaleja sekä mahdollisuutta hyödyntää toisten asiantuntijoiden tekemiä materiaaleja pidettiin hyvänä. Toimivana pidettiin myös työparimallia, jossa aloittelevalla asiantuntijalla on mahdollisuus harjoitella asiantuntijana toimimista kokeneemman asiantuntijan rinnalla.
- **Asiantuntijana toimimisen parhaaksi anniksi** arvioitiin oman osaamisen kehittyminen sekä verkostoituminen ja osaamisen jakaminen muiden asiantuntijoiden kanssa.
- **Kehittämisen varaa nähtiin** asiantuntijapalvelutoiminnan integroitumisessa osaksi oppilaitoksen toimintaa. Osa vastaajista toivoi enemmän johdon ja etenkin oman esimiehen tukea asiantuntijatyöhön. Tehtävä olisi hyvä huomioida kehityskeskusteluissa sekä uusien työntekijöiden rekrytoinneissa. Myös asiantuntijoiden osaamisen jatkuva kehittäminen nähtiin olennaisena edellytyksenä palveluiden laadun ylläpitämiselle. Asiantuntijapalveluiden toteuttajiksi toivottiin nykyistä useampia työntekijöitä, jolloin tehtävät eivät kuormita liikaa samoja henkilöitä. Osa vastaajista koki myös palvelun suunnitteluun ja toteuttamiseen annetut resurssit pieniksi tehtävän vaativuuteen nähden.

8 Asiantuntijapalveluiden laadunhallinta ja vaikuttavuuden arviointi

YTY-hankkeiden yhtenä keskeisenä tavoitteena oli määrittää asiantuntijapalveluiden laadunhallintaa ja vaikuttavuuden arviointia sekä arvioida asiantuntijapalveluiden laatua ja vaikutuksia. Vaatimuksena oli, että saadun tiedon avulla palveluita voidaan edelleen kehittää ja toiminnan tuloksista raportoida selkeällä ja läpinäkyvällä tavalla. YTY4-hankkeessa tavoitteeseen päästiin laatimalla asiantuntijapalveluiden laadunhallintaa sekä laadunhallintajärjestelmän rakentamista ja edelleen kehittämistä tukeva ohjausmateriaali *Ammatillisen erityisopetuksen asiantuntijapalvelut AMEO-verkostossa*.

8.1 Laadunhallinta ja laadun jatkuva parantaminen

Erityisopetuksen asiantuntijapalveluiden laadunhallinnan ja laadunhallintajärjestelmän voidaan katsoa koostuvan kolmesta osa-alueesta, joilla voidaan ohjata, arvioida ja edelleen kehittää asiantuntijapalvelutoimintaa sekä seurata ja arvioida toteutettavien palveluiden laatua ja vaikutuksia. Nämä osa-alueet on esitetty alla olevassa kuviossa 8. Oleellista on, että asiantuntijapalveluiden laadunhallinta ja laadun jatkuva parantaminen eivät ole irrallisia toimintoja, vaan osa oppilaitoksen laadunhallintajärjestelmää ja laadun jatkuvaa parantamista sisältyen esimerkiksi seuranta-, arviointi- ja palautejärjestelmään sekä toteuttaviin arviointeihin.

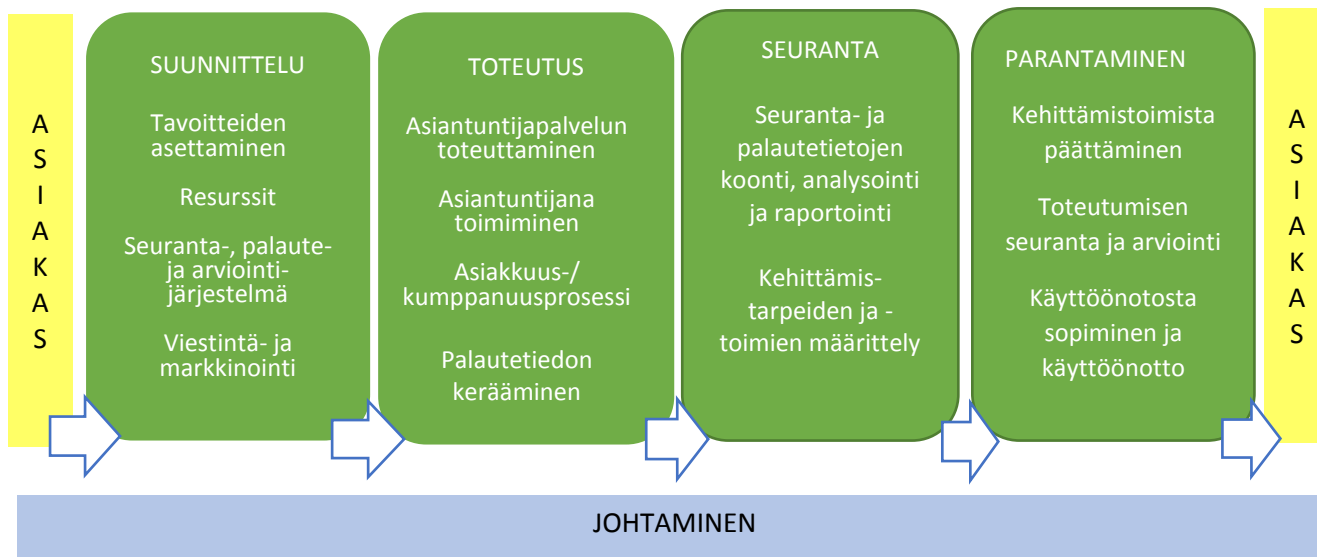

KUVIO 8. Asiantuntijapalveluiden laadunhallinnan ja jatkuvan parantamisen osa-alueita

Asiantuntijapalveluiden määritelmä on kehittynyt ja kiteytynyt YTY-hankkeiden kuluessa. Määritelmä, kuvaus ja toiminnan periaatteet on esitelty luvussa 5.

Asiantuntijapalvelutoiminnan kehittämisessä tavoitteena oli rakentaa toimiva, kustannustehokas ja laadukkaat palvelut mahdollistava toimintamalli. AMEO-verkoston asiantuntijoista koottu ryhmä laati ohjausmateriaalin, jota voidaan hyödyntää asiantuntijapalveluiden laadunhallintajärjestelmän rakentamisessa ja edelleen kehittämisessä AMEO-verkostossa ja sen oppilaitoksissa. Materiaali ohjaa myös asiantuntijapalvelutoiminnan seurannan ja arvioinnin kehittämistä ja sen perusteella tapahtuvaa toiminnan kehittämistä.

Asiantuntijapalvelutoiminnan laadunhallintaa ja jatkuvaa parantamista kuvattiin EQVAVET-laatuympyrän jäsenyyksen kautta. Kuvauksessa hyödynnettiin opetus- ja kulttuuriministeriön laatimia ammatillisen koulutuksen laadunhallintajärjestelmien arviointikriteerejä ja niiden mukaisesti tehtyjen itsearviointien tuloksia. Lisäksi huomioitiin asiantuntijapalveluita toteuttavien oppilaitosten ja asiakasorganisaatioiden asiantuntijapalvelutoimintaa koskevat palautteet. Asiantuntijapalveluiden prosessi on kuvattu kuviossa 9.

KUVIO 9. Ammatillisen erityisopetuksen asiantuntijapalveluiden prosessi

Asiantuntijapalveluiden prosessissa asiakasorganisaation tai yksittäisen asiakkaan tarve on palvelun lähtökohta. Hän toimii kumppanina myös prosessin kaikissa vaiheissa, ja palvelusta saatava tulos, vaikutukset ja lisäarvo suunnataan hänen hyödykseen. Ohjausmateriaalissa on kuvattu lisäksi seuraavat alaprosessit:

- yksittäisen asiantuntijapalvelun toteuttaminen
- asiakkuus-/kehittämiskumppaniprosessi
- asiantuntijana toimimisen prosessi ja kuvaus

Prosessien kuvausten lisäksi sovittiin seuranta- ja arviointikohteet sekä mittarit AMEO-verkoston asiantuntijapalvelutoiminnan tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden hallintaan. Myös verkoston oppilaitostason toimintaa varten laadittiin esimerkkejä käytettävistä mittareista. Arviointi- ja mittaritiedot sovitettiin oppilaitoksissa käytössä olevaan BSC-tuloskorttijärjestelmään. Mittariston kehittämistä ja käyttöönottoa jatketaan Tiedosta tehoa johtamiseen -hankkeessa.

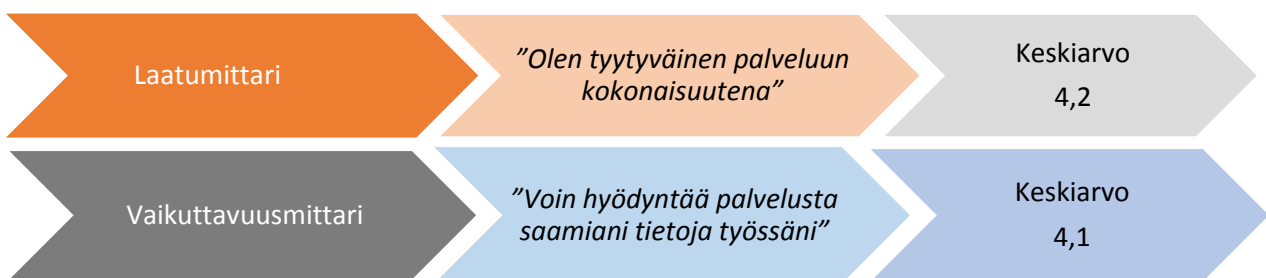
8.2 Asiantuntijapalveluiden vaikutusten arviointi ja tulokset

Asiantuntijapalveluiden määrällisten tulosten seuranta

Asiantuntijapalveluiden seurantatietojen kokoamisessa käytettiin jo aiemmissa YTY-hankkeissa luotua tilastointipohjaa. Tämä mahdollisti tietojen yhteisen koonnin, vertailun ja raportoinnin. Tilastoitavia tietoja olivat palveluiden määrä (kpl) ja kesto (h), palveluiden toteutustapa, palveluiden osallistuneiden organisaatioiden ja henkilöasiakkaiden määrä sekä asiantuntijoina toimineiden työntekijöiden määrä. Määrälliset tulokset on esitelty luvuissa 5, 6 ja 7.

Osallistujien kokemus asiantuntijapalveluiden laadusta ja vaikuttavuudesta

Asiantuntijapalveluiden laatua ja vaikuttavuutta yksittäisten osallistujien kokemana arvioitiin palveluista kerättyjen asiakaspalautteiden avulla. Palautekysely oli kahden arviointikohdan osalta AMEO-verkoston oppilaitoksissa yhtenäinen, jotta saatiin kerättyä vertailtavaa tietoa asiakkaiden kokemasta palvelun laadusta ja vaikuttavuudesta (hyödystä). Palveluiden asiakastyytyvyyden keskiarvoksi AMEO-verkostossa muodostui yli 4 (asteikolla 1–5, jossa 1=heikoin arvosana, 5=paras arvosana). Laatu- ja vaikuttavuusmittarit sekä niiden tulokset on havainnollistettu alla olevassa kuviossa 10.

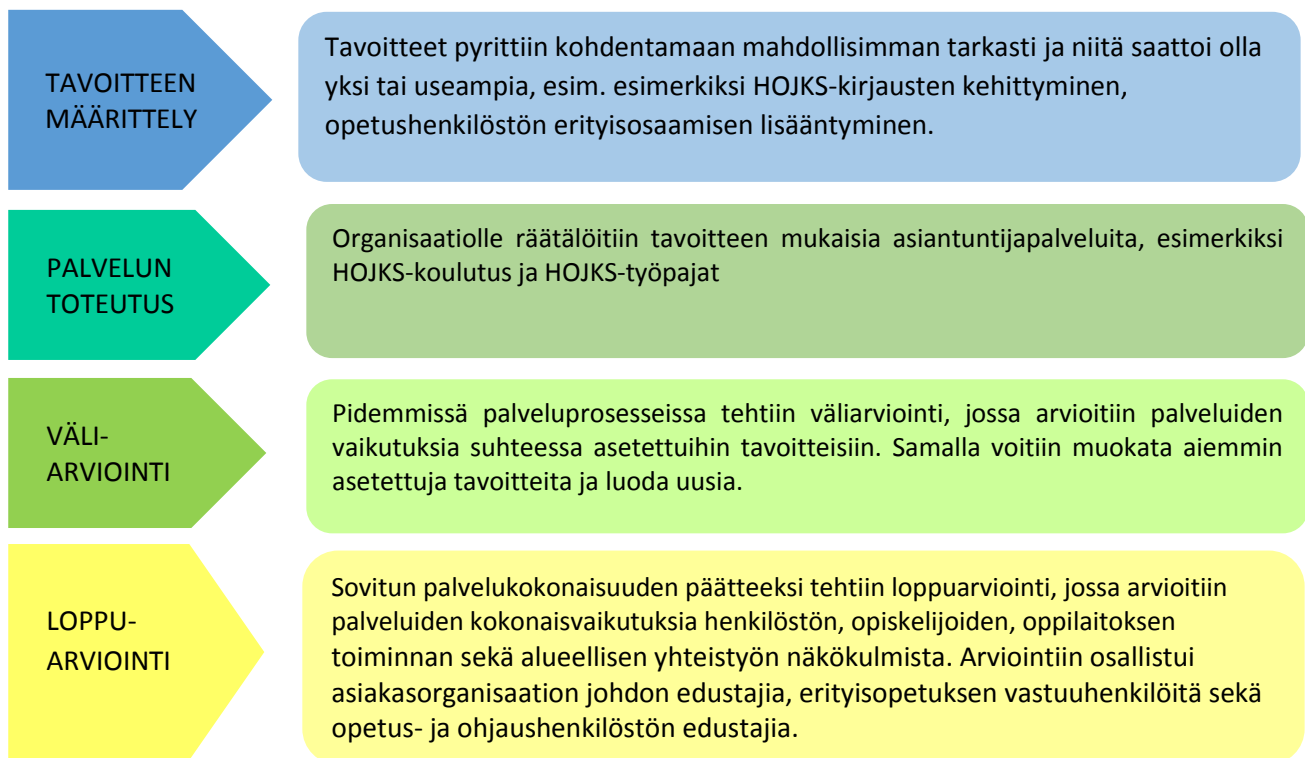

KUVIO 10. Asiantuntijapalveluiden osallistujien arvio palveluiden laadusta ja vaikuttavuudesta koko YTY-hankekokonaisuuden osalta

Palvelukohtaisten palautteiden lisäksi tietoa asiantuntijapalveluiden laadusta ja vaikutuksista sekä palveluprosessista hankittiin sähköisellä arviointikyselyllä, joka suunnattiin kehittämiskumppaneille vuosittain. YTY4-hankkeen kyselyn tulokset on esitelty luvussa 5.3.

Vaikutusten arvioinnit pitkäkestoisissa palveluissa tai palveluprosesseissa

YTY4-hankkeessa palveluiden vaikutuksia selvitettiin myös YTY3-hankkeessa kehitetyllä vaikuttavuuden arviointimallilla. Arvioinnit suunnattiin oppilaitoksille ja kehittämisverkostoille, joiden kanssa toteutettiin pitkäkestoinen palvelu. Palvelu sisälsi tällöin yhden palvelukokonaisuuden läpiviemisen tai useita eriaiheisia asiantuntijapalveluita asiakasorganisaation kanssa sovituista aiheista. Arviointeja tehtiin yhteensä 20 kpl. Vaikutusten arviointimalli on kuvattu seuraavalla sivulla kuviossa 11.

KUVIO 11. Asiantuntijapalveluiden vaikutusten arviointimalli

Arviointien yhteydessä asiakasorganisaatiot antoivat numeeriset arvosanat palveluprosessiin liittyvien tarpeiden ja odotusten toteutumisesta sekä tyytyväisyydestä. Arvosanojen keskiarvot olivat seuraavat:

Palveluiden vaikutukset suhteessa organisaation tarpeisiin ja odotuksiin	ka. 4,6*
Tyytyväisyys palveluprosessiin kokonaisuutena	ka. 4,6*
<i>*Asteikolla 1–5, 1=heikoin arvosana, 5=paras arvosana</i>	

Palautteiden ja arviointien perusteella voidaan todeta, että erityisopetuksen asiantuntijapalvelut on koettu laadukkaina sekä henkilöstön työtä, osaamista ja organisaation toimintaa hyödyttävinä. Palveluilla koettiin olevan positiivisia vaikutuksia oppilaitosten työhön ja asenteisiin erityisopetusta tai erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita kohtaan.

Seuraavalla sivulla on lueteltu yleisimpiä asiakasorganisaatioiden esille tuomia asiantuntijapalveluiden vaikutuksia. Vaikutukset kohdistuivat opetus- ja ohjaushenkilöstöön, opiskelijoihin, organisaation toimintaan sekä alueelliseen yhteistyöhön.

1) Vaikutukset opetus- ja ohjaushenkilöstöön

- Henkilöstön tiedot, taidot ja osaaminen lisääntyivät. Työntekijät saivat lisää menetelmiä ja työkaluja opetuksen ja ohjauksen arkeen.
- Asenteet erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita ja erityisopetusta kohtaan muuttuivat myönteisemmiksi.
- Henkilöstön jatkokoulutushalukkuus sekä kiinnostus ja kehittämishalu ammatillista erityisopetusta kohtaan lisääntyi.

”On syntynyt ammatillista kiinnostusta ja tiedonhalua erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden oppimista ja ohjaamista kohtaan”

2) Vaikutukset opiskelijoihin

- Opiskelijoiden koulutuksen keskeyttämiset, poissaolot ja rästisuoritukset vähentyivät.
- Opiskelijoiden opintopolut monipuolistuivat vahvuuksien ja tuen tarpeiden huomioimisen kautta.
- Opiskelijoille suunnatuilla palveluilla oli suora vaikutus opiskelijaan ja hänen elämänsä – opiskelulle löytyi uusi suunta.

3) Vaikutukset organisaatioiden toimintaan

- Oppilaitoksen käytänteet kehittyivät ja arkeen saatiin lisää työkaluja.
- Yhteistyö oppilaitoksen sisällä tiivistyi, esim. yhteisopettajuus lisääntyi. Palveluilla oli myös työnohjauksellinen merkitys.
- Erityisopetuksen prosessit jäsenyivät ja toiminnan laatu parani.
- Uusia käytäntöjä ja toimintamalleja otettiin käyttöön. Oppilaitoksen johto tuki niiden käyttöönottoa ja antoi resursseja.

” Erityisopetuksen kehittämisestä tuli koko oppilaitoksen asia, jonka tarve ja merkitys ymmärretään nyt paremmin.”

4) Vaikutukset alueelliseen yhteistyöhön

- Yhteistyö ammatillisen erityisoppilaitoksen ja alueen muiden verkostojen kanssa tiivistyi. Uusia verkostoja syntyi.
- Apua ja asiantuntijapalveluita opittiin pyytämään AMEO-verkostoon kuuluvista oppilaitoksista. Ihmiset tulivat tutuiksi, oli helppo ottaa yhteyttä. Ammatillinen erityisoppilaitos koettiin neutraaliksi yhteistyön koordinaattoriksi.
- Alueellinen yhteistyö mahdollisti osaamisen jakamisen ja toisilta oppimisen. Yhteistyön synergiaetuna oli kustannusten säästö.

”Yhteistyön lisääntyminen, uudet toimintamuodot, uuden oppiminen, tuki ja kannustus.”

Vaikutusten mittaamisesta haastavan tekee se, että asiakasorganisaatioissa toteutettiin samaan aikaan monenlaisia tuki- ja kehittämistoimia, esimerkiksi yksilöllisiin opintopolkuihin liittyen. On vaikea osoittaa luotettavasti, mistä kehittämistoimista vaikutukset johtuvat. Lisäksi on huomioitava, että esimerkiksi henkilöstön osaamisen ja asenteiden kehittyminen sekä muutokset organisaation rakenteissa ja organisaatiokulttuurissa tapahtuvat pitkällä aikavälillä. Oletettavaa on, että osa YTY-hankkeissa toteutettujen asiantuntijapalveluiden vaikutuksista näkyy vasta myöhemmin.

9 Vaikuttaminen yhteistyössä muiden sidosryhmien kanssa

YTY4-hankkeessa jatkettiin yhteistyötä tutkimus- ja kehittämistahojen kanssa aiemmissa YTY-hankkeissa luodun mallin mukaisesti. Yhteistyötä tehtiin ammatillisten opettajakorkeakoulujen, yliopistojen ja muiden tutkimus- ja kehittämistoimijoiden kanssa. Kehittämisen ja tutkimusyhteistyön tavoitteena oli tiedon jakaminen koskien ammatillista erityisopetusta koskevia tutkimuksia ja kehittämishankkeita, tutkimusteemojen ja aineistojen tarjoaminen sekä oman tutkimus- ja kehittämistoiminnan tukeminen. Tutkimustiedon hyödyntäminen ammatillisen erityisopetuksen arjessa ja asiantuntijapalveluiden toteutuksissa koettiin tärkeäksi. Sidosryhmäyhteistyössä tunnistettiin myös ajankohtaisia kehittämis- ja selvitysteemoja, joista poiki uusia hankkeita, tutkimuksia ja selvityksiä.

Tutkimustietoa hyödynnettiin asiantuntijapalveluiden kehittämisessä, suunnittelussa ja toteuttamisessa. Keskuspuiston ammattiopisto ja Validia Ammattiopisto jatkoivat yhteistyössä *Ammatillinen erityisopetus Areenalla* -verkkoluentosarjan toteuttamista. Luentojen sisällöt liittyivät uusimpaan tutkimustietoon ja ajankohtaisiin uudistuksiin ammatillisessa erityisopetuksessa. Myös Ammattiopisto Luovin koordinoima Erkkää verkossa -verkkoluentosarja jatkui toisen hankkeen rahoituksella. Myös erityisopetuksen asiantuntijoista koostuva ERIKO-nivelvaihteyryhmä jatkoi edelleen toimintaansa yhtenä YTY-projektin tutkimus- ja kehittämisfoorumina.

Yhteistyö selvitys- ja julkaisutoiminnassa

YTY4-hankkeessa jatkettiin tiivistä erityisopetuksen kehittämissyhteistyötä Opetushallituksen kanssa. AMEO-verkoston erityisopetuksen asiantuntijat osallistuivat Opetushallituksen tuottaman *Erityisopetuksen käsikirjan* kommentointiin. Lisäksi Validia Ammattiopiston kehittämisspäällikkö Seija Eskola ja erityisopetuksen asiantuntija Eija Männistö päivittivät Erityisopetuksen käsikirjaa täydentävään *Mukautettujen opintojen tavoitteet, arviointi ja opetus* -oppaan. Opas tuotettiin YTY-julkaisuna, ja se korvasi Opetushallituksen toimeksiantona aiemmin julkaistun virikeaineiston.

Muu yhteistyö

YTY3-hankkeessa syksyllä 2014 aloitettiin yhteistyö Valteri-koulujen kanssa. Tavoitteena oli kehittämissyhteistyö perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen siirtymisen nivelvaiheessa. Lisäksi haluttiin jakaa osaamista ja hyviä malleja erityisopetuksen asiantuntijapalvelutoiminnan kehittämiseksi. Syksyllä 2015 suunniteltu seuraava tapaaminen lykkääntyi Valteri-koulujen yhdistymiskiireiden takia ja jäi lopulta toteutumatta Valterien toiveesta. Alueellista yhteistyötä Valterien kanssa tehtiin esimerkiksi hankkeiden, verkostotapaamisten ja tapahtumien muodossa. Esimerkiksi Ammattiopisto Luovin ja Valteri-Tervaväylän yhteistyö oli tiivistä.

Yhteistyötä tehtiin lisäksi VATES-säätiön ja Valtakunnallisen työpajayhdistyksen kanssa. VATES-säätiö osallistui Duunivalmennuksen ABC -koulutuskokonaisuuden suunnitteluun ja toteutukseen tarjoten osatyökykyisten työllistymiseen liittyvää tutkimustietoa ja asiantuntemusta.

Valtakunnallisen työpajayhdistyksen kanssa käynnistettiin yhteistyö keväällä 2015. Yhteistyön tavoitteeksi nimettiin työpajojen ohjaushenkilöstön osaamisen kehittäminen, työpajojen oppimisympäristöjen kartoittaminen sekä työpajoilla hankitun osaamisen tunnistamisen ja

tunnustamisen kehittäminen. YTY4-hankkeessa toteutettiin näitä tavoitteita edistäviä asiantuntijapalveluita ympäri Suomea. Lisäksi tehtiin valtakunnallinen kartoitus AMEO-verkoston oppilaitosten yhteistyöstä alueellisten työpajojen kanssa.

Lisäksi, kuten aiemmissa YTY-hankkeissa, tehtiin yhteistyötä valtakunnallisten ja alueilla toimivien hankkeiden ja verkostojen kanssa esimerkiksi yhteisten tapahtumien, kokousten ja foorumien järjestämisessä sekä kehittämis- ja vaikuttamistyössä. Alueellisten verkostojen toiminnalla tuettiin sekä alueellista kehittämistä että erityisopetuksen uudistusten käyttöönottoa oppilaitoksissa. Verkostojen toiminnasta osallistujat kokivat saavansa vertaistukea ja työhyvinvointia.

10 Tiedottaminen ja tulosten levittäminen

YTY4-hankkeessa asiantuntijapalveluiden näkyvyyteen sekä YTY-hankkeen tuloksista ja vaikutuksista tiedottamiseen panostettiin entistä enemmän. Hankkeen alussa laadittiin viestintäsuunnitelma toiminnan tehostamiseksi. Tärkeimmät tiedotustoimenpiteet ja tulokset olivat seuraavat:

- Palveluiden aktiivinen tarjoaminen koulutuksen järjestäjille, työpajoille ja muille kohderyhmän toimijoille. Työtä tehtiin sähköpostitse, puhelimitse ja jalkautumalla asiakasorganisaatioihin.
- Asiantuntijapalveluiden esittely valtakunnallisissa ja alueellisissa verkostoissa, sidosryhmätapaamisissa, tapahtumissa, kehittämispäivillä ja seminaareissa. Hankkeella oli esittelypöytä seuraavissa valtakunnallisissa tapahtumissa: Educa-messut, Erityisopetuksen kansalliset kehittämispäivät, Kasvatustieteen päivät, AEO-päivät, Opinto-ohjaajapäivät ja AEL:n AMK- ja ammatillisen koulutuksen tutkimuspäivät. Useissa tapahtumissa YTY-hankkeen toimijat pitivät myös luentoja, alustuksia ja puheenvuoroja ammatillisen erityisopetuksen ajankohtaisista aiheista, YTY-hankkeesta ja asiantuntijapalvelutoiminnasta.
- YTY-sirkus. YTY-hankekokonaisuuden päätösseminaari Helsingissä 28.4.2016. Lisäksi järjestettiin alueellisia levittämisseminaareja.
- AMEO-verkoston asiantuntijapalveluiden Facebook-sivusto <https://www.facebook.com/Ammatillisen-erityisopetuksen-asiantuntijapalvelut-566254400139612/>. Oppilaitoskohtaisesti palveluista tiedottamiseen käytettiin myös muita sosiaalisen median kanavia, mm. Twitter ja LinkedIn.
- YTY-hankkeen www-sivut AMEO-verkoston sähköisellä palvelusivustolla <http://www.ameo.fi/kehittamishankkeet/yty-hanke>. Sivustolle on koottu YTY-hankkeessa tuotetut julkaisut, tuote- ja palvelukuvaukset, aineistot ja materiaalit. Sivustoa on käytetty asiantuntijapalveluiden esittelyn välineenä.
- Oppilaitoskohtaiset YTY-hankkeen www-sivut
- Erityisopetuksen asiantuntijapalveluiden esittely Opetushallituksen palvelusivustolla http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/ammattilliset_perustutkinnot/ammattillinen_erityisopetus

- Artikkelit ja markkinointi-ilmoitukset alueellisissa päivälehdissä ja ammattilehdissä
- Asiantuntijapalveluiden painetut esittelymateriaalit: AMEO-verkoston yhteinen esite, oppilaitosten asiantuntijapalveluesitteet, roll-upit, YTY-infogrammi, posterimuotoiset palveluesittelyt
- YTY4-hankkeessa tuotettiin seuraavat julkaisut:

Yksilöllisiä polkuja tukemassa, YTY-hankkeen helmiä. 2016. (painojulkaisu)

Tiimioppien tiimiyrittäjänä. Oppimisen iloa ja rohkeutta – osaamista oikeasti yrittämällä! Kiiipulan ammattiopiston ja Koulutuskeskus Salpauksen yhteisjulkaisu 6/2016. Tuotettu osana YTY-hanketta. (sähköinen julkaisu sivulla <http://www.ameo.fi/kehittamishankkeet/yty-hanke>)

Opas mukauttamiseen – mukautetut tavoitteet, opetus ja arviointi. 2016. (sähköinen julkaisu sivulla <http://www.ameo.fi/kehittamishankkeet/yty-hanke>)

Edellä lueteltujen julkaisujen lisäksi YTY-hankekokonaisuudessa tuotettiin muita julkaisuja, koulutus- ja opetus- ja oppimateriaalia, asiantuntijapalveluiden tuotekuvauksia, toimintamallien kuvauksia, oppaita, ohjausmateriaaleja ja virikeaineistoja. Materiaalit löytyvät sähköisinä <http://www.ameo.fi/kehittamishankkeet/yty-hanke>.

Hankkeen toimijat ja yhteistyökumppanit arvioivat, että YTY4-hankkeen sisäinen viestintä oli hankkeen laajuudesta ja isosta toimijajoukosta huolimatta toimivaa, selkeää ja läpinäkyvää. Myös hankkeen kohderyhmille ja asiakasorganisaatioille kohdennettu tiedotustoiminta oli vilkasta: tavoitteeksi asetettu kaikkien Suomen ammatillisen koulutuksen järjestäjien kontaktointi saavutettiin. Sähköiset palvelusivustot, Facebook-sivusto ja muu verkkoviestintä kehittyivät hankkeen aikana. Ammatillisen koulutuksen ja sen sidosryhmien parissa näkyvyyttä saatiin ahkeralla esillä ololla toimialan tapahtumissa. Hankkeessa tuotettiin lisäksi julkaisuja ja muuta materiaalia. Arvioiden mukaan YTY-hankkeet ovat vahvistaneet AMEO-verkoston ja sen oppilaitosten tunnettuutta ammatillisen erityisopetuksen asiantuntijaorganisaatioina.

11 Johtopäätökset ja toiminnan tulevaisuus

YTY4-hankkeessa ammatillisen erityisopetuksen asiantuntijapalveluiden kehittämistä ja toteuttamista jatkettiin yhteistyössä erityisopetuksen rajatun erityistehtävän saaneiden koulutuksen järjestäjien kanssa. Palvelu- ja asiakasmäärät kasvoivat lähes kaikilla AMEO-verkoston oppilaitoksilla johtuen kasvaneesta palvelukysynnästä ja tehostuneesta palveluprosessista. Koko YTY-hankekokonaisuuden aikana toteutettiin reilut 2 200 erityisopetuksen asiantuntijapalvelua, joihin osallistui lähes 30 000 palveluasiakasta.

Hankkeen tavoitteen mukaisesti kaikkia Suomen ammatillisen koulutuksen järjestäjiä tiedotettiin mahdollisuudesta saada erityisopetuksen asiantuntijapalveluita. Kaksi kolmasosaa koulutuksen järjestäjistä osallistui YTY-hankkeiden toimenpiteisiin tai palveluihin. Optiman ja Validia Ammattiopiston yhteistyössä käynnistettiin myös ruotsinkielinen erityisopetuksen asiantuntijapalvelutoiminta. Palvelut ja erityisopetuksen kehittämisen tuki kohdennettiin edelleen

pääosin opetus- ja ohjaushenkilöstölle, oppilaitosten johdolle sekä alueellisille kehittämisverkostoille. Lisäksi palveluihin osallistui YTY4-hankkeen tavoitteen mukaisesti perusopetuksen, koulutuksen nivelvaiheiden ja työpajojen toimijoita.

Asiantuntijapalveluiden asiakastyytyväisyys pysyi edelleen hyvällä tasolla: palveluita pidettiin laadukkaina ja ne koettiin hyödyllisiksi. Vaikutusten arviointien mukaan asiantuntijapalvelut lisäsivät opetus- ja ohjaushenkilöstön osaamista ja kehittivät oppilaitosten erityisopetuksen käytäntöjä ja laatua. Kehittämiskumppanuus toimintatapana koettiin aidosti tasa-arvoiseksi kumppanuussuhteeksi, joka mahdollistaa luottamuksellisen osaamisen jakamisen ja vahvistaa molempien osapuolten työhyvinvointia. Etenkin pitkät palveluprosessit ja organisaation johdon sitoutuminen kehittämisyhteistyöhön paransivat asiantuntijapalveluiden vaikuttavuutta. Erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat hyötyivät palveluista pääosin välillisesti opetus- ja ohjaushenkilöstön osaamisen kasvun kautta. Hankkeen toimenpiteillä ja asiantuntijapalveluilla oli vaikutuksia myös alueellisen verkostoyhteistyön tiivistymiseen.

Rajatun erityistehtävän oppilaitokset osallistuivat hankkeen toimintaan vaihtelevalla panostuksella. Osalla oppilaitoksista oli paremmat mahdollisuudet kehittää ja toteuttaa palveluita yhteistyössä AMEO-verkoston oppilaitosten kanssa, osalle taas palvelutoiminnan käynnistäminen osoittautui haastavaksi, ja olisi vaatinut pidemmän ajan vahvistukseen. Rajatun erityistehtävän saaneilla koulutuksen järjestäjillä ei ole järjestämisluvassaan erityisopetuksen kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävää, mikä saattoi vaikuttaa motivaatioon toteuttaa asiantuntijapalveluita. YTY-hankkeen arvioitiin kuitenkin vahvistaneen rajatun erityistehtävän oppilaitosten roolia ammatillisen erityisopetuksen osaajina ja kehittäjinä. Yhteistyö AMEO-verkoston oppilaitosten kanssa jatkuu erityisopetuksen kehittämisen ja asiantuntijapalveluiden toteuttamisen muodossa alueilla YTY-hankkeen jälkeen.

Hankkeen painopisteet huomioitiin kehittämällä ja toteuttamalla niitä tukevia asiantuntijapalveluita, mutta myös sisällyttämällä teemat kaikkiin palveluihin. Läpileikkaavana ajatuksena oli koulutuksen työelämälähtöisyys sekä yksilöllisen opintopolun jatkumo perusopetuksesta toisen asteen koulutukseen ja edelleen työelämään. Lisäksi asiantuntijapalveluissa huomioitiin tutkinnon uudistuksen mukanaan tuomat vaatimukset uudenlaisista tavoista opettaa, oppia ja ajatella. Palveluilla tuettiin tutkinnon uudistuksen toimeenpanoa ammatillisissa oppilaitoksissa erityisopetuksen osalta.

Hankekokonaisuuden näkökulmasta arvioiden tavoite ammatillisten erityisoppilaitosten kehittämis- ja palvelutoiminnan vahvistumisesta ja yksilöllisten opintopolkujen tukemisesta saavutettiin. YTY-hankkeet mahdollistivat asiantuntijapalvelutoiminnan laajamittaisen kehittämisen, organisoimisen ja toteuttamisen. Hankkeiden myötä myös AMEO-verkoston ja sen oppilaitosten tunnettuus ammatillisen erityisopetuksen asiantuntijaorganisaatioina lisääntyi.

Toimijoiden mukaan YTY-hankkeiden hallinnointi ja toteuttaminen valtakunnallisessa hankekonsortiossa sujui kokonaisuutena hyvin. Pitkään toteutusajaksi tosin mahtui luonnollisesti myös haasteita esimerkiksi toimijavaihdoksista johtuen. Hankkeen toimijat olisivat lisäksi toivoneet enemmän huomiota asiantuntijapalvelutoiminnan strategiseen johtamiseen oppilaitoksissa ja AMEO-verkostossa. YTY-hankkeiden katsottiin tiivistäneen AMEO-verkoston yhteistyötä ja lisänneen sen painoarvoa ammatillisen erityisopetuksen alueellisena ja valtakunnallisena

vaikuttajana sekä erityistä tukea tarvitsevien nuorten ja aikuisten koulutusmahdollisuuksien, työelämään pääsyn ja inklusion edistäjänä.

Asiantuntijapalvelutoiminnan tulevaisuus

YTY-hankkeiden toiminta ja tulokset ovat luoneet hyvän pohjan inklusion edistämiseksi myös jatkossa. Vajaassa viidessä vuodessa on luotu markkinat, joissa palveluiden tilaajat ja tuottajat tuntevat toisensa, ja joilla on suhteellisen yksimielinen käsitys palvelutarpeista. YTY-hankkeen tulokset osoittavat, että AMEO-verkoston oppilaitoksilla on käytännönläheistä erityisopetuksen asiantuntemusta sekä kykyä tuottaa osaamisesta asiakaslähtöisiä, laadukkaita ja vaikuttavia asiantuntijapalveluita koko valtakunnan kattavasti.

Asiantuntijapalvelutoiminnan jatkuvuus edellyttää sekä tarvetta että tarjontaa. Hankkeen toimijat, yhteistyökumppanit ja asiakasorganisaatiot ovat yhtä mieltä siitä, että erityisopetuksen asiantuntijapalveluille on tarvetta YTY-hankkeen jälkeenkin. Aktiivisista kehittämiskumppaneista yli 80 % ilmaisi haluavansa tehdä asiantuntijapalveluyhteistyötä jatkossa, tosin haasteena nähdään palveluiden mahdollinen muuttuminen maksullisiksi.

AMEO-verkoston oppilaitoksissa käydään luonnollisesti keskustelua asiantuntijapalveluiden toimintamahdollisuuksista ja toiminnan laajuudesta YTY-hankkeen jälkeen. Yhteistä vankkaa tulevaisuusvisiota, johon kaikki ammatilliset oppilaitokset olisivat sitoutuneet, ei pystytty muodostamaan YTY4-hankkeen loppuun mennessä. Osaltaan tilanteeseen vaikuttavat käynnissä olevat ammatillisen koulutuksen uudistukset sekä epävarmuus lakisääteisen kehittämisen, ohjauksen ja tukitehtävän jatkosta. Suurin epävarmuustekijä on asiantuntijapalvelutoiminnan rahoitusmallin hankerahoituksen päätyttyä. Ammatillisen koulutuksen rahoituksen niukentuessa uhkana on, että henkilöstön osaamisen ja erityisopetuksen kehittämisestä joudutaan tinkimään, minkä seurauksena myös erityisopetuksen asiantuntijapalveluiden kysyntä hiipuu.

Menestyäkseen asiantuntijapalvelutoiminta vaatii jatkossakin yhteistä organisointia ja palveluiden koordinoitua niin AMEO-verkostossa kuin sen oppilaitoksissakin. Asiantuntijapalveluiden laadunhallinnan ja laadun jatkuvan parantamisen tulee olla kiinteä osa koulutuksen järjestäjän ko. järjestelmää ja sisältyä myös arviointi-, palaute- ja seuranta-järjestelmiin ja vuosisuunnitelmiin sekä tulostietojen keruuseen ja niistä tiedottamiseen. Myös palveluiden markkinointiin ja myyntiin, toiminnan kehittämiseen, valtakunnallisen näkyvyyden takaamiseen sekä vaikuttamistyöhön tarvitaan resursseja. Näihin toiminnan ylläpitämisen ja kehittämisen kustannuksiin olisi tärkeää saada subventoitua perusrahoitusta. Yksittäisten asiantuntijapalveluiden toteuttaminen sen sijaan pyritään jatkossa rahoittamaan AMEO-verkoston tai asiakasorganisaatioiden projektien rahoituksella sekä maksullisena palvelutoimintana.

Ammatillisen koulutuksen muutosprosessi etenee, ja sen rinnalla ammatilliset erityisoppilaitokset jatkavat erityisopetuksen asiantuntijapalveluiden toteuttamista ja kehittämistä yhdessä ja erikseen YTY-hankkeissa luodun toimintamallin pohjalta.